

Ed.

537. Frumvarp til laga

[273. mál]

um sparisjóði.

(Lagt fyrir Alþingi á 99. löggjafarþingi 1977—78).

I. KAFLI

Almenn ákvæði.

1. gr.

Lög þessi gilda um sparisjóði og starfsemi þeirra.

Hlutverk sparisjóða er að reka hvers konar sparisjóðsstarfsemi, eins og hún er nánar skilgreind í VII. kafla laga þessara.

Stofnfjáreigendur eða ábyrgðaraðilar, sem hér eftir nefnast sparisjóðsaðilar, bera ekki persónulega ábyrgð á skuldbindingum sparisjóðs umfram upphæð stofnfjár síns og hlutdeildar í séreignarsjóði eða skráðra ábyrgða sinna.

Sparisjóðsaðilar hafa ekki rétt til ágóða af rekstrarafgangi sparisjóðs umfram það, sem mælt er fyrir um í lögum þessum. Ennfremur er eignarréttur stofnfjáreigenda háður þeim takmörkunum, sem lög þessi kveða á um.

2. gr.

Sparisjóðum er einum heimilt að reka sparisjóðsstarfsemi hér á landi nema lög heimili annað og jafnframt er þeim óheimilt að reka annars konar starfsemi.

Sparisjóðum einum er rétt og skylt að hafa orðið „sparisjóður“ í heiti sínu. Öðrum er óheimilt að nota í heiti sínu eða til nánari skýringar á starfsemi sinni orðið „sparisjóður“ eða önnur orð, sem bent geta til þess, að um rekstur sparisjóðs sé að ræða. Að öðru leyti fer um firmu sparisjóða eftir ákvæðum firmalaga.

II. KAFLI

Stofnun sparisjóðs.

3. gr.

Stofnun sparisjóðs er háð leyfi viðskiptaráðherra. Umsókn um leyfi til stofnunar sparisjóðs skulu fylgja upplýsingar um stofnendur, upphæð stofnfjár, starfsvæði, ef fyrirhugað er, að starfræksla verði bundin við ákveðið svæði, svo og aðrar þær upplýsingar, sem taldar eru máli skipta.

Áður en ráðherra afgreiðir umsókn um leyfi til stofnunar sparisjóðs, skal leitað umsagnar viðkomandi sýslunefndar eða bæjarstjórnar, Seðlabanka Íslands

og Tryggingarsjóðs sparisjóða. Skal sérstaklega gefa því gaum, hvort stofnun sparisjóðs sé líkleg til að vera til hagsbóta fyrir byggðarlagið og íbúa þess svo og, hvort stofnfé teljist í eðlilegu samræmi við væntanleg heildarviðskipti sparisjóðsins.

Ráðherra getur bundið leyfi til stofnunar sparisjóðs því skilyrði, að hefji sparisjóður ekki starfsemi sína innan þess tíma, sem ráðherra ákveður, falli leyfi úr gildi.

4. gr.

Stofnendur sparisjóðs geta verið sýslufélög, sveitarfélög, starfandi sparisjóðir, skráð samvinnu- og hlutafélög, stéttarfélög, félög vinnuveitenda, einstaklingar og sjálfseignarstofnanir, sem eru undir opinberu eftirliti.

Meðal stofnenda skulu ávallt vera einn eða fleiri eftirtalinna aðila:

- a) Sýslufélag.
- b) Sveitarfélag.
- c) Samvinnufélag með starfandi innlánsdeild við gildistöku laga þessara.
- d) Að minnsta kosti 20 af þeim öðrum aðilum sem taldir eru í 1. mgr.

Á stofnfundi sparisjóðs fer hver stofnandi með eitt atkvæði. Stofnfundur setur sparisjóði samþykktir, sbr. þó 6. gr. Heimilt er að kveða á í samþykktum sparisjóðs, að sparisjóðsaðilar geti þeir allir orðið, sem uppfylla tiltekin almenn skilyrði.

Þegar starfsemi sparisjóðs er bundin við ákveðið svæði skulu stofnendur, sem og aðrir sparisjóðsaðilar vera búsettir eða reka atvinnu eða aðra starfsemi á því svæði.

5. gr.

Sparisjóð má ekki stofna með lægra stofnfé en kr. 10 000 000. Verði frá gildistöku laga þessara verulegar breytingar á almennu verðlagi í landinu, skal færa framangreinda lágmarksfjárhæð til sem mestis samræmis við verðlag á hverjum tíma.

Ráðherra er heimilt að áskilja hærra lágmarksstofnfé, en greinir í 1. mgr. Ráðherra getur veitt undanþágu frá ákvæðum 1. mgr. um lágmarksfjárhæð stofnfjár, þegar sérstaklega stendur á að hans mati.

Stofnfé verður ekki endurgreitt til stofnfjäreigenda nema samkvæmt ákvæðum 61. gr.

Sparisjóður má ekki hefja starfsemi sína, fyrir en minnst helmingur stofnfjár hefur verið greiddur. Stofnfé skal greitt að fullu í síðasta lagi innan árs, eftir að starfsemi sparisjóðs hófst.

Stofnfé má aðeins greiða með peningum.

Að fullnægðum öðrum skilyrðum laga þessara er sparisjóði, sem er starfandi við gildistöku laganna, heimilt að halda starfseminni áfram, enda þótt um innborgað stofnfé sé ekki að ræða hjá sjóðnum, enda komi ábyrgðir þá í stað innborgaðs stofnfjár.

6. gr.

Samþykktir sparisjóðs og breytingar á þeim öðlast þá fyrst gildi, er ráðherra hefur staðfest þær, að fenginni umsögn bankaeftirlits Seðlabanka Íslands.

Í samþykktum sparisjóðs skulu fyrst og fremst vera ákvæði, sem varða sérstaklega viðkomandi sparisjóð svo sem:

- a) Heiti sparisjóðsins.
- b) Heimili sparisjóðsins og varnarþing.
- c) Heildarupphæð stofnfjár og skiptingu þess í stofnfjárhluti.
- d) Hvað reglur gildi um eigendaskipti að stofnfjárhlut og um aukningu stofnfjár.
- e) Hverjir séu stofnendur sparisjóðsins og hvernig stofnfé skiptist á einstaka stofnendur. Sé um að ræða sparisjóð, sem við gildistöku laga þessara er starfræktur án innborgaðs stofnfjár, skal tilgreina heildarupphæð ábyrgða og skiptingu á einstaka ábyrgðaraðila, lágmarksfjölda ábyrgðaraðila, reglur um brottfall ábyrgðar og tilkomu nýrra ábyrgðaraðila.

- f) Kosningu sparisjóðsstjórnar og störf hennar.
- g) Breytingu á samþykktum.
- h) Slit á sparisjóðnum og ráðstöfun eigin fjár í því sambandi.

Þegar öllum skilyrðum fyrir leyfisveitingu hefur verið fullnægt og samþykktir staðfestar, gefur ráðherra út leyfi fyrir sparisjóðinn, sbr. 3. gr.

III. KAFLI Stofnfjárhlutir o. fl.

7. gr.

Gefin skulu út stofnfjárbréf fyrir skráðum stofnfjárhlutum og skulu þau undirrituð af sparisjóðsstjórn. Þau má ekki afhenda, fyrr en hlutur er að fullu greiddur.

Stofnfjárbréf skulu hljóða á nafn og þau verða ekki framseld til handhafa þannig, að gildi hafi gagnvart sparisjóðnum.

Í stofnfjárbréfi skal greina:

1. Heiti sparisjóðsins, heimili og skráningarnúmer.
2. Númer og fjárhæð hlutar.
3. Nafn, heimilisfang og nafnnúmer stofnfjáreiganda.
4. Útgáfudag stofnfjárbréfs.
5. Efni 8.—10. gr. laga þessara.
6. Sérstök atriði, er verða réttindi eða skyldur stofnfjáreiganda.

8. gr.

Sala eða annað framsal stofnfjárhlutar í sparisjóði er óheimilt nema með samþykki sparisjóðsstjórnar.

Veðsetning stofnfjárhlutar í sparisjóði er óheimil.

9. gr.

Stjórn sparisjóðs er heimilt að innleysa stofnfjárhlut í sparisjóði, þegar svo stendur á sem hér segir:

1. Við andlát stofnfjáreiganda.
2. Við brottflutning stofnfjáreiganda af starfssvæði sparisjóðsins.
Stjórn sparisjóðs er skylt að innleysa stofnfjárhlut í eftirgreindum tilvikum:
 1. Þegar félagi eða stofnun, sem er eigandi að stofnfjárhlut er slitið eða lagt niður.
 2. Við gjaldþrot stofnfjáreiganda.
 3. Við aðför skuldheimtumanna stofnfjáreiganda í stofnfjárhlut hans.

10. gr.

Nú synjar sparisjóður um heimild til sölu stofnfjárhlutar, sbr. 1. mgr. 8. gr. eða neytir ekki heimildar til innlausnar skv. 1. mgr. 9. gr. og skal hann þá ef óskað er hafa milligöngu um sölu hlutarins eða innleysa hann innan eins árs frá því er skrifleg beiðni kom fram um sölu eða innlausn, sbr. þó ákvæði 12. gr.

Fari innlausn stofnfjárhlutar fram skal hlutur innleystur á nafnverði að viðbætti inneign í séreignarsjóði. Skal þá stjórnin ráðstafa hlutnum að nýju svo fljótt sem auðið er á samsvarandi verði.

Innlausn samkvæmt þessari grein skal tilkynnt Seðlabanka Íslands og Tryggingarsjóði sparisjóða.

11. gr.

Færð skal skrá yfir stofnfjáreigendur eða ábyrgðaraðila sparisjóðs, sbr. 6. gr. e). Í skránni skal tilgreina nöfn, stöðu, heimilisföng og nafnnúmer stofnfjáreigenda eða ábyrgðaraðila ásamt stofnfjáreign eða ábyrgðarupphæð.

Verði eigendaskipti að stofnfjárhlut og ákvæði laga eða samþykktu eru þeim ekki til fyrirstöðu, skal nafn hins nýja stofnfjáreiganda fært í skrána, þegar hann

tilkynnir eigendaskiptin og sannar rétt sinn. Ennfremur skal geta eigendaskiptadags og skráningardags. Þegar nafn nýs eiganda er fært í skrána, skal stofnfjárbréfið einnig áritað um færsluna.

Skrána skal ætíð geyma á skrifstofu sparisjóðs og eiga allir sparisjóðsaðilar aðgang að henni og mega kynna sér efni hennar.

12. gr.

Sparisjóður má sjálfur ekki eiga meira en 10% af eigin stofnfé.

Viðskiptaráðherra getur að fenginni umsögn bankaeftirlitsins og Tryggingarsjóðs sparisjóða leyft sparisjóði að eiga meira en 10% af stofnfé sínu, þegar þau atvik liggja fyrir, sem um ræðir í 2. mgr. 9. gr. og 10. gr. Slikt leyfi skal gilda í tiltekinn tíma, sem ekki má vera lengri en eitt ár.

Óheimilt er að taka eigin stofnfjárbréf að veði til tryggingar skuldbindingum gagnvart sparisjóðnum.

IV. kafli.

Aukning stofnfjár.

13. gr.

Aðalfundur getur ákveðið að auka stofnfé í starfandi sparisjóði. Aðalfundur setur reglur um áskrift nýrra stofnfjárhluta í samræmi við ákvæði í samþykktum.

Það verð. sem nýr stofnfjáreigandi skal greiða fyrir hlut, skal vera nafnverð hans, að viðbættri greiðslu í séreignarsjóð að tiltölu við hlut eldri stofnfjáreigenda í sjóðnum.

14. gr.

Í starfandi sparisjóðum, þar sem stofnfé hefur ekki verið lagt fram, heldur einungis ábyrgðir, getur aðalfundur ákveðið, að í stað ábyrgða komi innborgað stofnfé.

Ákvörðun samkvæmt 1. mgr. verður því aðeins gild, að ábyrgðaraðilar, sem ráða yfir minnst 4% hlutum heildaratkvæðamagns í sparisjóðnum, gjaldi henni jákvæði. Verða hinir fyrri ábyrgðaraðilar þá stofnfjáreigendur að sparisjóðnum, en ábyrgðir falla niður. Nú fæst ábyrgðarmaður ekki til þess að leggja fram stofnfé samkvæmt ákvæðum þessarar greinar og fellur hann þá úr aðilahópi.

Stofnfé, sem innborgað er samkvæmt 1. mgr., má ekki nema lægri fjárhæð en samanlagðri upphæð ábyrgða í sparisjóðnum. Ábyrgðaraðilar eiga rétt til stofnfjárins í hlutfalli við ábyrgðarfjárhæð sína.

V. KAFLI

Séreignarsjóður stofnfjáreigenda.

15. gr.

Séreignarsjóður stofnfjáreigenda myndast á eftirgreindan hátt:

1. Með hluta þeirra vaxta, er aðalfundur ákveður að greiða stofnfjáreigendum af árlegum tekjuafgangi, sbr. 39. gr.
2. Með upphæðum, sem greiddar eru umfram nafnverð stofnfjárbréfs, sbr. 13. gr.

Hver stofnfjáreigandi á í hlutfalli við stofnfjáreign sína ákveðinn hlut í séreignarsjóði og skal hlutur hans í sjóðnum sérgreindur í bókhaldi sparisjóðsins.

Eigendaskipti að rétti stofnfjáreigenda yfir hlut sínum í séreignarsjóði geta ekki orðið nema eigendaskipti verði að viðkomandi stofnfjárbréfi sky. III. kafla og gilda reglur III. kafla um stofnfjárhluti jafnframt um hluti í séreignarsjóði.

Stofnfjáreigendur bera ábyrgð á skuldbindingum sparisjóðs með hlut sínum í séreignarsjóði á sama hátt og með upphæð stofnfjár síns.

Hlutur í séreignarsjóði verður ekki greiddur til stofnfjáreigenda nema við slit sparisjóðs, sbr. 61. gr.

VI. KAFLI
Stjórn sparisjóðs.

16. gr.

Æðsta stjórn sparisjóðs er í höndum aðalfundar og aukafundar. Milli fundar fer stjórn sparisjóðs með yfirstjórn hans.

Sparisjóðsaðilar, sem fara með minnst $\frac{1}{3}$ hluta ábyrgðar- eða stofnfjár, geta krafist aukafundar. Skal stjórn þá boða til hans með sama hætti og til aðalfundar. Aukafund skal annars halda, þegar stjórn sparisjóðs telur þess þörf.

17. gr.

Aðalfundir og aukafundir skulu boðaðir í ábyrgðarbréfi eða símskeyti eða á annan tryggan hátt til allra sparisjóðsaðila með tíu daga fyrirvara hið skemmsta. Fundarboði skal fylgja dagskrá fundarins. Fundur er því aðeins lögmætur, að helmingur sparisjóðsaðila hið fæsta sækji hann, enda fari þeir með a. m. k. helming atkvæðamagns. Sparisjóðsaðila er óheimilt að fela öðrum umboð sitt á aðal- og aukafundum nema slíkt sé sérstaklega leyft í samþykktum viðkomandi sparisjóðs. Þeir stjórnarmenn sparisjóðs, sem kosnir eru af bæjarstjórn eða sýslunefnd, sbr. 20. gr., sitja aðalfundi og aukafundi án atkvæðisréttar. Nú er fundur ekki lögmætur og skal þá boða til fundar að nýju með sama hætti og verður fundur þá lögmætur án tillits til þess, hversu margir sækja hann.

Þegar aukins meirihluta er krafist til þess, að ákvörðun öðlist gildi, skal hinn aukni meirihluti reiknast af heildaratkvæðamagni í sparisjóðnum.

Afl atkvæða samkvæmt reglum 19. gr. ræður úrslitum á fundum nema öðru vísi sé mælt í lögum þessum.

Aðalfund skal halda fyrir lok júnimánaðar ár hvert. Fyrir aðalfund skal leggja reikninga s. l. árs og skýrslu stjórnar.

Hver sparisjóðsaðili á rétt á því, að fá ákveðið mál tekið til úrlausnar á aðal- og aukafundum sparisjóðs, ef hann gerir skriflega kröfu um það til sparisjóðs- stjórnar með það miklum fyrirvara, að unnt sé að taka málið á dagskrá fundarins.

18. gr.

Á aðalfundi skal taka ákvörðun um eftirgreind málefni:

1. Kosningu sparisjóðsstjórnar og endurskoðenda og ákvörðun launakjara stjórnarmanna. Laun endurskoðenda eru háð samþykki aðalfundar að fengnum tillögum sparisjóðsstjórnar.
2. Kosningu fulltrúa á aðalfund Tryggingarsjóðs sparisjóða.
3. Ráðstöfun tekjuafgangs að fengnum tillögum sparisjóðsstjórnar, sbr. 39. gr., og staðfestingu ársreiknings.
4. Byggingu, kaup, sölu, skipti og veðsetningu á fasteignum sparisjóðsins, að fengnum tillögum sparisjóðsstjórnar. Yfirtöku og sölu á fasteignum samkvæmt ákvæðum 26. gr. þarf stjórnin þó ekki að bera undir aðalfund.
5. Stofnun útibúa og umboðsskrifstofa að fengnum tillögum sparisjóðsstjórnar, sbr. þó ákvæði 5. mgr. 10. gr. laga nr. 10 29. mars 1961, um Seðlabanka Íslands.
6. Yfirtöku á starfsemi (eignum og skuldum) annarra innlánsstofnana.
7. Slit á sparisjóðnum skv. 60. gr. og sameiningu sparisjóðsins við aðra innlánsstofnun skv. 63. gr. Til þess að ákvörðun um þetta verði gild, þarf hún að hljóta samþykki þeirra, er ráða yfir minnst $\frac{3}{4}$ hlutum af heildaratkvæðamagni í sparisjóðnum.
8. Breytingu á samþykktum sparisjóðsins.
9. Önnur mál, sem aðalfundur skal fjalla um samkvæmt lögum þessum eða sem sparisjóðsstjórnin ákveður að leggja fyrir fund.

19. gr.

Sparisjóðsaðilar hafa atkvæðisrétt í hlutfalli við stofnfjáreign sína eða ábyrgðarfrjárhæð, nema öðru vísi sé ákveðið.

Aðrir sparisjóðsaðilar en sýslu- og sveitarfélög, svo og samvinnufélög samkv. c) lið 2. mgr. 4. gr., mega hver um sig þó ekki fara með meira en 1/5 hluta heildar- atkvæðamagns í sparisjóði.

Í sparisjóði, sem stofnaður er og starfar samkvæmt d) lið 2. mgr. 4. gr. skulu allir sparisjóðsaðilar eiga jafnan hlut, nema ráðherra heimili annað. Sparisjóðsaðilar í sjóði samkvæmt d) lið 2. mgr. 4. gr. skulu þó allir eiga jafnan atkvæðisrétt.

Óheimilt er að fara með atkvæðisrétt samkvæmt þeim stofnfjórbréfum, sem sparisjóður á sjálfur, sbr. 12. gr.

Þar sem talað er um heildar- atkvæðamagn í sparisjóði í lögum þessum er átt við heildar- atkvæðamagn að frádregnum atkvæðum samkvæmt þeim stofnfjórbréfum, sem sparisjóður á sjálfur.

20. gr.

Í stjórn sparisjóðs skulu sitja þrír eða fimm menn, eftir því sem ákveðið er í samþykktum. Þar sem þrír menn sitja í stjórn kjósa sparisjóðsaðilar tvo menn, en viðkomandi bæjarstjórn eða sýslunefnd einn mann. Sitji fimm menn í stjórn sparisjóðs, kys viðkomandi bæjarstjórn eða sýslunefnd tvo menn, með hlutfalls- kosningu, ef krafist er. Stjórnin kys sér formann úr sínum hópi. Heimilt er að kjósa varamenn, jafnmarga aðalmönnum, eftir sömu reglum og gilda um kosningu aðalmanna.

Auk þess gilda eftirfarandi reglur um kosningu í stjórn sparisjóðs:

- a) Sé bæjar- eða sýslufélag eini sparisjóðsaðilinn kys viðkomandi bæjarstjórn eða sýslunefnd alla stjórnina.
- b) Sé hreppsfélag eini sparisjóðsaðilinn, kys það eitt þann hluta stjórnarinnar, sem ekki er kosinn af bæjarstjórn eða sýslunefnd samkvæmt 1. mgr.
- c) Sé félag samkvæmt c) lið 2. mgr. 4. gr. eini sparisjóðsaðilinn kys aðalfundur þess einn þann hluta stjórnarinnar, sem ekki er kosinn af bæjarstjórn eða sýslunefnd samkvæmt 1. mgr.
- d) Við kosningu stjórnarmanna samkvæmt a) og b) lið skal beita hlutfallskosningu, ef krafist er.

Umboð stjórnarmanns gildir þann tíma, sem til er tekinn í samþykktum. Kjörtímabili skal vera lokið við lok aðalfundar í síðasta lagi fjórum árum eftir kjörið.

21. gr.

Sparisjóðsstjórn fer með stjórn á málefnum sparisjóðs með þeim skilyrðum og takmörkunum, sem greinir í lögum þessum. Stjórnarfund skal boða með tryggilegum hætti. Þeir eru því aðeins ákvörðunarbærir, þegar meirihluti stjórnarmanna sækir fund. Meðal þeirra mála, sem sparisjóðsstjórn tekur ákvörðun um eru þau, sem hér greinir:

1. Útlán sparisjóðsins. Aldrei má veita lán úr sparisjóði, nema meirihluti sparisjóðsstjórnar hafi samþykkt lánveitinguna, sbr. þó 22. gr. Sparisjóðsstjórn skal samþykkja lánveitingar með undirskrift undir fundargerðir, áritun á láns- skjöl eða með öðrum sannanlegum hætti.
2. Ráðning starfsfólks, þ. m. t. ráðning sparisjóðsstjóra.
3. Ákvörðun um afskriftir af eignum sparisjóðsins í sambandi við ársuppgjör, þ. m. t. afskriftir útlána.

Sparisjóðsstjórn skal hafa með höndum reglubundið eftirlit með rekstri sparisjóðsins og skal stjórnin gæta þess, að reksturinn sé hvívetna í samræmi við lög, reglugerðir og samþykktir sjóðsins.

22. gr.

Stjórn sparisjóðs getur ráðið sparisjóðsstjóra. Sparisjóðsstjóri má ekki eiga sæti í stjórn sparisjóðsins, en hann skal sitja fundi stjórnarinnar, nema fjallað sé um mál, er varða hann sjálfan. Sparisjóðsstjóri annast daglegan rekstur sparisjóðsins og skal í þeim efnum fara eftir þeirri stefnu og þeim fyrirmælum, sem sparisjóðsstjórn hefur gefið.

Sparisjóðsstjórn skal setja sparisjóðsstjóra erindisbréf, sem gilda skal tiltekinn tíma, þar sem starfsheimildir hans skulu tilgreindar. Þau verkefni, sem talin eru í 3. tl. 1. mgr. 21. gr. verða ekki falin sparisjóðsstjóra, en heimilt er að fela honum að ráða starfsfólk sjóðsins annað en aðalbókara og aðalféhirði.

Með samþykki aðalfundar getur stjórn sparisjóðs falið sparisjóðsstjóra að taka ákvarðanir um lánveitingar og framlengingar lána, án þess að leita fyrirfram samþykkis stjórnarinnar. Sparisjóðsstjórn skal þá á aðalfundi hverju sinni kynna gildandi reglur um útlánaheimild sparisjóðsstjóra. Útlánaákvæðanir sparisjóðsstjóra skulu staðfestar með áritun hans á lánskjöli eða á annan sannanlegan hátt og á stjórnarfundum skal hann gera stjórninni grein fyrir öllum nýjum lánveitingum.

Starfræki sparisjóður útibú, skal útibússtjóri ráðinn af sparisjóðsstjórn, en starfa undir stjórn sparisjóðsstjóra. Sparisjóðsstjórn og sparisjóðsstjóri skulu í sameiningu setja útibússtjóra erindisbréf, er gildi tiltekinn tíma. Aðalfundur getur ákveðið að veita útibússtjóra heimild til ákvarðana um útlán á starfsfé útibúsins, er ekki sé rýmri en útlánaheimild sparisjóðsstjóra, enda skulu lánveitingar útibússtjóra vera undir eftirliti sparisjóðsstjóra, sem gerir stjórninni reglulega grein fyrir nýjum lánveitingum.

Afrit af erindisbréfum og reglum um útlánaheimild sparisjóðsstjóra og útibússtjóra skal senda bankaeftirlitinu og stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða.

23. gr.

Sparisjóðsstjóri og útibússtjóri í fullu starfi mega ekki stunda sjálfstæðan atvinnurekstur.

Ef ekki er ráðinn sparisjóðsstjóri, skal sparisjóðsstjórn annast um daglega stjórn á málefnum sparisjóðsins. Heimilt er, að stjórnarmenn hafi með höndum öll dagleg störf í sparisjóðnum. Um slík dagleg störf gilda ákvæði 35. gr. Aðalfundur skal ákveða þóknun fyrir þessi störf.

Til að skuldbinda sparisjóð þarf undirskriftir meirihluta stjórnarmanna. Sparisjóðsstjórn getur veitt sparisjóðsstjóra eða öðrum starfsmönnum heimild til að skuldbinda sparisjóðinn í tilteknum málum, sem undir sparisjóðsstjórnina heyra og skulu slíkar ákvarðanir birtar í Lögbirtingablaði og jafnframt tilkynntar banka-
eftirlitinu og stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða.

Ætíð þarf undirskriftir að minnsta kosti tveggja starfsmanna til að skuldbinda sparisjóð. Heimilt er í samþykktum að gera undantekningu frá þessu ákvæði.

VII. KAFLI

Starfsemi.

24. gr.

Starfsemi sparisjóðs er fólgin í geymslu og ávöxtun fjár, miðlun á peningum og annarri sparisjóðs- og þjónustustarfsemi, sem er í eðlilegum tengslum við slík viðskipti.

25. gr.

Sparisjóði er ekki heimilt að eiga aðrar fasteignir en þær, sem nauðsynlegar eru vegna starfsemi sjóðsins eða líklegar aukningar á þeirri starfsemi.

Með einróma samþykki sparisjóðsstjórnar og samþykki Tryggingarsjóðs sparisjóða er sparisjóði heimilt að eiga hlutabréf eða eignarhluta í öðrum fyrirtækjum

eða stofnunum, sem reka sparisjóðsstarfsemi eða aðra starfsemi, sem skyld er sparisjóðsstarfsemi eða er í eðlilegum tengslum við hana. Umfram það, sem hér er heimilað, má sparisjóður ekki á neinn hátt bera ábyrgð sem þátttakandi eða meðeigandi í rekstri annarra fyrirtækja eða stofnana, sbr. þó 26. gr.

26. gr.

Sparisjóði er heimilt án takmarkana að yfirtaka eignir til að tryggja fullnustu kröfu. Eignirnar skulu seldar strax og það er talið hagkvæmt að mati stjórnar sparisjóðs.

27. gr.

Úr innlánsaskilríki, þ.e. sparisjóðsbók eða öðru slíku skilríki fyrir innláni, getur sparisjóður greitt hverjum, sem skilríkið hefur undir höndum og veitir þær upplýsingar, sem sparisjóður almennt krefst eða um kann að hafa verið samið, sbr. þó 2. mgr. Ef sérstök ástæða er til, getur sparisjóðurinn þó jafnframt krafist þess, að handhafi sanni rétt sinn til að taka fé út úr reikningnum.

Eigandi innlánsaskilríkis getur mælt svo fyrir, að annar en hann sjálfur megi ekki leggja inn eða taka fé úr því.

Nánari ákvæði um inn- og útborgun innlánsfjár er heimilt að setja í samþykktir, sbr. 6. gr.

28. gr.

Sparisjóðum er óheimilt að nota önnur form innlánsreikninga en þau, sem Seðlabanki Íslands samþykkir.

29. gr.

Heimilt er að setja fé ófullráða manna og opinberra aðila á vöxtu í sparisjóði.

30. gr.

Um fyrningu á innlánsfé fer eftir 2. gr. laga nr. 14, 20. október 1905, um fyrningu skulda og annarra kröfuréttinda.

Glatist innlánsaskilríki eða viðtökuskírteini, er sparisjóður hefur gefið út fyrir handveði eða geymslufé, getur sparisjóðurinn skorað á handhafa nefndra skjala að gefa sig fram með sex mánaða fyrirvara frá síðustu birtingu áskorunar, er birt skal þrisvar sinnum í Lögbirtingablaði. Ef enginn gefur sig fram, áður en fyrirvarinn er liðinn, getur sparisjóðurinn greitt þeim aðila fjárhæðina, sem fengið hefur innlánsaskilríkið eða viðtökuskírteinið án þess að nokkur annar, er skjölin kunna að hafa verið framseld til, geti þar fyrir búið kröfu á hendur sparisjóðnum.

31. gr.

Fyrir skuldbindingum, sem stofnað er til gagnvart sparisjóði, skulu teknar fullnægjandi tryggingar að mati sparisjóðsstjórnar.

Heimilt er með einróma samþykki sparisjóðsstjórnar að stofna til skuldbindinga við sparisjóð án veðs eða ábyrgðar annarra, enda hafi sparisjóðurinn aflað sér upplýsinga um viðkomandi viðskiptaaðila, sem sýni, að sérstakra trygginga sé ekki þörf. Á meðan slík skuldbinding stendur, skal sparisjóðurinn fylgjast reglulega með afkomu og efnahag viðskiptaaðilans, þannig að grípa megi í tæka tíð til ráðstafana til að tryggja hagsmuni sparisjóðsins, ef þörf krefur.

Þegar um mjög smávægilega fyrirgreiðslu er að ræða miðað við eigið fé sparisjóðsins, er heimilt að víkja frá ákvæðum 1. og 2. mgr., enda liggja fyrir fullnægjandi vitneskja að mati sparisjóðsins um greiðslugetu viðskiptaaðilans.

32. gr.

Með einróma samþykki sparisjóðsstjórnar, sem fært sé í gerðabók stjórnarinnar, er sparisjóði heimilt að ganga í ábyrgð fyrir viðskiptaaðila sína. Taka skal örugg-

ar tryggingar fyrir öllum ábyrgðum sparisjóðs. Heildarupphæð ábyrgða, sem í gildi eru á hverjum tíma, má ekki vera hærri en sem svarar 20% af heildarinnlánum sparisjóðsins. Með leyfi viðskiptaráðherra að fenginni umsögn bankaeftirlitsins má hækka heildarupphæð ábyrgða um tiltekinn tíma í allt að 40% af heildarinnlánum.

Með samþykki Tryggingarsjóðs sparisjóða er sparisjóði heimilt að taka á sig ábyrgð að vissu marki á tékkum, sem reikningsaðilar í sparisjóðnum gefa út. Þessar ábyrgðir skulu undanþegnar þeim sérstöku skilyrðum og takmörkunum, er greinir í 1. mgr.

33. gr.

Heildarskuldbindingar eins viðskiptaaðila við sparisjóð mega ekki nema meiru en 25% af bókfærðu eigin fé sparisjóðsins, þ. m. t. stofnfé og séreignarsjóður stofnfjáreigenda. Sama gildir um heildarskuldbindingar fleiri en eins viðskiptaaðila, sem eru svo fjárhagslega tengdir, að með tilliti til útlánaáhættu verður að skoða skuldbindingar þeirra gagnvart sparisjóðnum í einu lagi.

Til heildarskuldbindinga skal undantekningarlaust telja allar skuldbindingar viðskiptaaðila við sparisjóðinn, þ. m. t. ábyrgðir, sem sparisjóðurinn hefur gengið í fyrir viðskiptaaðilann. Sé skuldarheimild (yfirdráttarheimild, vixlakvóti eða önnur slík heimild) önnur en bókfærð skuldbinding, skal á hverjum tíma telja þá upphæð, sem hærri er.

Til heildarskuldbindinga skal einnig telja hlutabréf og eignarhluta sparisjóða í viðkomandi fyrirtækjum og stofnunum, sbr. 25. gr.

Eftir umsókn sparisjóðs getur bankaeftirlitið heimilað, að allt að 50% af tilteknum ábyrgðarskuldbindingum ákveðins viðskiptaaðila séu ekki talin með heildarskuldbindingum samkvæmt 1. mgr.

Með heildarskuldbindingum samkvæmt 1. mgr. skal þó ekki telja:

1. Skuldbindingar ríkissjóðs, ásamt skuldbindingum fyrirtækja og stofnana, sem ríkið ber ótakmarkaða ábyrgð á. Einnig skuldbindingar tryggðar með ábyrgð ríkissjóðs.
2. Skuldbindingar tryggðar með handveði í kröfum, sem tilgreindar eru í 1. tölulíð.
3. Skuldbindingar tryggðar með handveði í innstæðum í viðskiptabanka eða sparisjóði eða handveði í líftryggingarskirteini innan endurkaupsverðmætis.
4. Skuldbindingar tryggðar með veði í auðseljanlegum fasteignum allt að 60% af opinberu fasteignamati eða öðru öruggu mati, eftir ákvörðun sparisjóðsstjórnar og með samþykki stjórnar Tryggingarsjóðs sparisjóða.
5. Afurðalán eða framleiðslulán iðnaðar allt að 50% af nettóverði veðsettra afurða eða iðnaðarvara.

Með einróma samþykki sparisjóðsstjórnar og samþykki Tryggingarsjóðs sparisjóða má um stundarsakir hækka hámark samkvæmt 1. mgr. gagnvart tilteknum viðskiptaaðila eða viðskiptaaðilum í allt að 50%. Slík samþykkt skal þegar tilkynnt ráðherra, bankaeftirlitinu og endurskoðendum sparisjóðsins. Framlenging slíkrar undanþágu umfram eitt ár er háð samþykki ráðherra, að fenginni umsögn bankaeftirlitsins og Tryggingarsjóðs sparisjóða.

34. gr.

Stjórnarmenn sparisjóðs, sparisjóðsstjórar, útibússtjórar og endurskoðendur sparisjóðs mega ekki vera skuldskeyttir sparisjóðnum, hvorki sem skuldarar né ábyrgðarmenn annarra. Ákvæði þetta gildir einnig um maka þeirra, sem hér eru taldir.

Aðrir starfsmenn sparisjóðs, en um getur í 1. mgr., mega vera skuldskeyttir viðkomandi sparisjóði eftir reglum, sem sparisjóðsstjórn setur og staðfestar skulu af aðalfundi.

Ekki mega stjórnarmenn sparisjóðs, endurskoðendur og starfsmenn koma fram sem umboðsaðilar annarra gagnvart sparisjóðnum varðandi lánbeiðnir eða aðrar fyrirgreiðslubeiðnir.

Ákvæði 1. mgr. gilda ekki um skuldbindingar, sem stofnað var til, áður en viðkomandi voru kjörnir eða ráðnir til starfa fyrir sparisjóðinn, en slíkar skuldbindingar skal greiða upp á hæfilegum tíma.

35. gr.

Við hvern sparisjóð skulu vera a. m. k. tveir starfsmenn, gjaldkeri og bókarí. Má engin greiðsla til sparisjóðsins eða frá honum fara nema a. m. k. tveir starfsmenn séu viðstaddir og færi þeir viðskiptin hvor um sig í bækur sjóðsins. Heimilt er, að stjórnarmenn sparisjóðs hafi þessi störf með höndum að einhverju eða öllu leyti. Að fullnægðum skilyrðum um innra eftirlit getur bankaeftirlitið, í samráði við stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða, veitt undanþágur frá ákvæðum 1. og 2. málsl. greinar þessarar.

VIII. KAFLI

Lausafjárstaða og eiginfjárstaða.

36. gr.

Sparisjóður skal gæta þess að hafa á hverjum tíma yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar greiðslur, sem starfsemi sparisjóðsins fylgja. Með lausu fé er átt við peninga í sjóði, óbundnar nettóinnstæður í bönkum, ríkisvixla og aðrar sambærilegar eignir.

37. gr.

Bókfært eigið fé sparisjóðs, þ. m. t. stofnfé og séreignarsjóður stofnfjáreigenda, má ekki vera lægra en sem svarar 10% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings að frádregnum peningum í sjóði, innstæðum í bönkum og sparisjóðum og þeim kröfum, sem taldar eru í 5. mgr. 33. gr. laga þessara, en að viðbættum 50% af þeim ábyrgðum, sem sparisjóðurinn hefur tekið að sér fyrir viðskiptaaðila sína.

IX. KAFLI

Reikningsskil.

38. gr.

Reikningsár sparisjóða er almanaksárið. Fyrir hvert reikningsár skal gerður ársreikningur.

Ársreikningur skal undirritaður af stjórn og sparisjóðsstjóra.

Um gerð ársreiknings fer eftir lögum og góðri reikningsskilavenju, bæði að því er varðar uppsetningu reikningsins, mat á hinum ýmsu liðum og önnur atriði.

Ráðherra skal setja nánari reglur um gerð ársreiknings, að fengnum tillögum bankaeftirlitsins.

39. gr.

Tekjuafgangi sparisjóðs skal varið þannig:

1. Jafna skal tap fyrri ára.
2. Helming tekjuafgangs, sem þá verður eftir, er skylt að leggja í varasjóð.
3. Eftir ráðstöfun samkvæmt 1. og 2. tl. getur aðalfundur ákveðið, að fengnum tillögum sparisjóðsstjórnar, að verja tekjuafgangi eða hluta hans til greiðslu vaxta af stofnfé og séreignarsjóði stofnfjáreigenda. Ársvextir mega ekki vera hærri en bestu innlánskjör á hverjum tíma. Ekki er heimilt að flytja framangreinda vaxtagreiðsluheimild milli ára. Aðalfundur ákveður, hve mikill hluti vaxtanna skal greiðast út til stofnfjáreigenda, en sú upphæð má þó ekki vera hærri en svarar til vaxta af almennum sparisjóðsbókum á hverjum tíma, sem reiknaðir séu bæði af stofnfé og séreignarsjóði. Sá hluti vaxtanna, sem ekki greiðist út, skal lagður í séreignarsjóð stofnfjáreigenda.
4. Tekjuafgang, sem ekki er ráðstafað samkvæmt framangreindum töluliðum, skal leggja í varasjóð.

Ef eiginfjárstaða sparisjóðs leyfir, getur sparisjóðsstjórn ákveðið, að fengnu samþykki viðskiptaráðherra, að verja fé úr varasjóði til almenningsþarfa.

40 .gr.

Reikningsskilum og endurskoðun þeirra skal lokið eigi síðar en í marsmánaðarlok. Endurskoðaður ársreikningur skal lagður fyrir aðalfund til staðfestingar.

Staðfestan ársreikning skal senda bankaeftirlitinu, ásamt skýrslu endurskoðenda og fundargerð aðalfundar.

41. gr.

Ársreikningur sparisjóðs skal liggja frammi á öllum afgreiðslustöðum sparisjóðsins almenningi til sýnis og sendur hverjum þeim viðskiptaaðila, sem þess hefur óskað.

Ef ástæða þykir til, getur ráðherra ákveðið, að fengnu álitu bankaeftirlitsins, að ársreikning sparisjóðs skuli birta í Stjórnartíðindum.

X. KAFLI

Endurskoðun.

42. gr.

Endurskoðendur sparisjóðs skulu vera tveir, kosnir af aðalfundi sparisjóðsins til eins árs í senn. Annar endurskoðendanna skal vera löggiltur endurskoðandi.

Nú hefur löggiltur endurskoðandi, sbr. 1. mgr., í þjónustu sinni menn, sem vinna endurskoðunarstörf undir stjórn og á ábyrgð hans, og er honum þá heimilt að láta þessa starfsmenn sína taka þátt í endurskoðun hjá viðkomandi sparisjóði.

Stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða getur veitt sparisjóði undanþágu frá ákvæði 1. mgr. um kosningu löggilts endurskoðanda. Í þeim tilvikum kýs aðalfundur sparisjóðsins einn endurskoðanda til eins árs, en stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða tilnefnir hinn endurskoðandann til sama tíma.

Endurskoðendur hafa rétt til að sitja aðal- og aukafundi sparisjóðs og skulu vera viðstaddir, þegar til meðferðar eru málefni, sem krefjast nærveru þeirra.

43. gr.

Endurskoðandi sparisjóðs má ekki eiga sæti í stjórn sjóðsins, vera starfsmaður hans eða starfa í þágu sjóðsins að öðru en endurskoðun. Ekki má hann heldur vera í þjónustu stjórnenda sparisjóðsins eða á annan hátt háður þeim.

44. gr.

Endurskoðendur skulu gefa gaum að því, að skipulag á reikningshaldi og starfsemi sparisjóðs sé í fullnægjandi horfi. Endurskoðunin skal framkvæmd í samræmi við góða endurskoðunarvenju á hverjum tíma.

45. gr.

Endurskoðendur sparisjóðs skulu halda endurskoðunarbók um störf sín. Skal þar koma fram, hvaða endurskoðunarstörf eru unnin og hvenær og einnig skal þar greint frá niðurstöðum endurskoðunar hverju sinni. Stjórnarmenn skulu staðfesta með undirskrift sinni, að þeir hafi kynnt sér það, sem fram kemur í endurskoðunarbók.

Endurskoðendum er skylt að veita bankaeftirlitinu og stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða upplýsingar um allt, sem endurskoðunina varðar. Ef endurskoðun leiðir í ljós verulega ágalla á rekstri sparisjóðs, varðandi innra eftirlit, greiðslutryggingar útlána eða önnur atriði, sem veikt geta fjárhagslega stöðu sparisjóðsins eða viðskiptatraust hans, skulu endurskoðendur gera bankaeftirlitinu og Tryggingarsjóði sparisjóða viðvart.

46. gr.

Eftir að endurskoðun er lokið, skulu endurskoðendur árita ársreikninginn um endurskoðunina. Ef endurskoðendur eru þeirrar skoðunar, að ekki beri að samþykka ársreikninginn, skulu þeir taka það fram í áritun sinni.

Ef endurskoðendur hafa sérstakar athugasemdir fram að færa við ársreikninginn eða starfsemin gefur tilefni til, skulu þeir semja endurskoðunarskýrslu, er fylgi ársreikningi og sé til hennar vísað í áritun hans.

Endurskoðunarskýrslu skal sparisjóðsstjórn fá í hendur hæfilegum tíma, áður en reikningskilin eru lögð fyrir aðalfund til staðfestingar, þannig að stjórnin geti samið svar við athugasemdum endurskoðenda.

47. gr.

Ráðherra skal setja nánari reglur um endurskoðun hjá sparisjóðum að fengnum tillögum bankaeftirlitsins.

XI. KAFLI

Tryggingarsjóður sparisjóða.

48. gr.

Stofna skal nýjan Tryggingarsjóð sparisjóða og skulu allir sparisjóðir vera aðilar að honum. Jafnframt skal núverandi Tryggingarsjóður sparisjóða lagður niður svo sem nánar er mælt fyrir í þessum kafla.

Tryggingarsjóður sparisjóða er sjálfseignarstofnun og er sparisjóði því ekki heimilt að færa framlög sín til hans sem eign í efnahagsreikningi.

49. gr.

Meginhlutverk Tryggingarsjóðs er að tryggja full skil á innlánsfé við endurskipulagningu eða slit sparisjóðs, sbr. XIII. kafla laga þessara. Stjórn Tryggingarsjóðs getur eftir atvikum ákveðið að tryggja skil á öðrum skuldbindingum sparisjóðs.

Jafnframt skal hlutverk Tryggingarsjóðs vera að stuðla almennt að eflingu sparisjóðsstarfsemi í landinu og veita sparisjóðum aðstoð á annan hátt. Stjórn Tryggingarsjóðs er í þessu skyni heimilt:

1. Að veita sparisjóði lán eða yfirtaka vissar eignir sparisjóðs.
2. Að ganga í ábyrgð fyrir sparisjóð.
3. Að bæta, með samþykki aðalfundar Tryggingarsjóðs, sérstök töp og kostnað, sem sparisjóður verður fyrir.
4. Að veita sparisjóðunum stuðning á hvern þann hátt, sem aðalfundur Tryggingarsjóðs ákveður í samræmi við lög þessi og samþykktir Tryggingarsjóðs.

Stjórn Tryggingarsjóðs getur sett tiltekin skilyrði fyrir aðstoð, sem sparisjóði er veitt samkvæmt heimildarákvæðum þessum.

50. gr.

Hver sparisjóður skal árlega greiða framlag til Tryggingarsjóðs, sem sé ákveðið hlutfall af heildarinnlánsfé sparisjóðsins um næstu áramót á undan. Fyrstu fimm árin, sem Tryggingarsjóður starfar, skal þetta hlutfall vera minnst 0.5%. Aðalfundur ákveður hlutfallið með samþykki viðskiptaráðherra, en það skal vera hið sama fyrir alla sparisjóðina. Aðalfundur getur þó ákveðið að undanþiggja sparisjóð greiðslu árgjalda um tiltekinn tíma.

Til þess að Tryggingarsjóður geti þegar við stofnun gegnt meginhlutverki sínu samkvæmt 1. mgr. 49. gr., skal hver sparisjóður ganga í ábyrgð fyrir Tryggingarsjóð með upphæð, er skal nema 0.4% af heildarinnlánsfé viðkomandi spari-

sjóðs á hverjum tíma. Eftir nánari ákvörðun stjórnar Tryggingarsjóðs skulu sparisjóðirnir leggja fram formlegar tryggingar fyrir ábyrgð sinni.

Þegar formlega hefur verið gengið frá ábyrgð sparisjóðs, skal endurgreiða honum innstæðu hans í hinum fyrri Tryggingarsjóði sparisjóða, sbr. lög nr. 69/1941.

51. gr.

Ávöxtun á fé Tryggingarsjóðs skal við það miðuð, að sjóðurinn verði sem hæfastur til að gegna hlutverki sínu. Nánari reglur um ávöxtun á fé sjóðsins skal setja í samþykktir hans.

52. gr.

Aðalfundur fer með æðsta vald í málefnum Tryggingarsjóðs.

Hver sparisjóður fer á aðalfundi með atkvæðisrétt í samræmi við hlutfall innlána í sjóðnum af heildarinnlánum sparisjóðanna síðasta reikningsár fyrir aðalfund. Hver sparisjóður má þó ekki fara með meira en 1/20 hluta heildaratkvæðamagns í Tryggingarsjóðnum. Kjörbréf fulltrúa skal undirritað af meirihluta stjórnarmanna í viðkomandi sparisjóði.

Aðalfundur kys menn í stjórn og varastjórn og staðfestir ársreikninga sjóðsins.

Aðalfundur er ekki ákvörðunarþær nema fulltrúar a. m. k. 1/3 hluta sparisjóðanna séu á fundinum, enda fari þeir með a. m. k. 1/3 hluta heildaratkvæðamagns í Tryggingarsjóði sparisjóða.

Formaður Sambands íslenskra sparisjóða skal boða til fyrsta fundar Tryggingarsjóðs.

53. gr.

Stjórn Tryggingarsjóðs er skipuð fimm mönnum. Fjórir stjórnarmenn, ásamt jafnmörgum varamönnum, eru kjörnir á aðalfundi til eins árs. Forstöðumaður bankaeftirlitsins eða varamaður hans á fast sæti í stjórn Tryggingarsjóðs. Stjórn Tryggingarsjóðs kys sér formann og skiptir með sér verkum.

54. gr.

Stjórn Tryggingarsjóðs hefur heimild til að rannsaka eða láta rannsaka rekstur og efnahag sparisjóðs, þ. m. t. framkvæmd endurskoðunar. Getur stjórn Tryggingarsjóðs í þessu sambandi krafist nauðsynlegra upplýsinga frá sparisjóðnum.

Stjórn og starfsmenn Tryggingarsjóðs eru bundnir þagnarskyldu um allt það, sem varðar hagi sparisjóðanna og viðskiptamanna þeirra, og þeir fá vitneskju um í starfi sínu, nema skylda sé til að veita upplýsingar lögum samkvæmt. Þagnarskyldan helst, þótt látið sé af starfi.

55. gr.

Stjórn Tryggingarsjóðs skal ráða löggiltan endurskoðanda til að annast árlega endurskoðun hjá sjóðnum.

56. gr.

Aðalfundur setur Tryggingarsjóði samþykktir, sem háðar skulu staðfestingu ráðherra að fenginni umsögn bankaeftirlitsins.

XII. KAFLI

Eftirlit.

57. gr.

Bankaeftirlit Seðlabanka Íslands annast um eftirlit með starfsemi sparisjóða, sbr. lög nr. 10/1961, um Seðlabanka Íslands. Auk hinna almennu verkefna bankaeftirlitsins hefur það með höndum þau sérstöku verkefni, sem tilgreind eru í lögum þessum.

XIII. KAFLI Slit sparisjóðs.

58. gr.

Hafi stjórnarmenn sparisjóðs, sparisjóðsstjóri eða endurskoðendur ástæðu til að ætla, að sparisjóðurinn fullnægi ekki eiginfjárákvæðum 37. gr. laga þessara, skulu þeir þegar gera bankaeftirlitinu viðvart. Fáist við uppgjör bankaeftirlitsins staðfesting á því, að eiginfjárstaðan sé ekki í tilskildu horfi, skal sparisjóðsstjórnin boða til aukafundar, sbr. 16. gr., eins fljótt og við verður komið og gera þar grein fyrir fjárhagsstöðu sparisjóðsins.

Ráðherra getur, að fengnum tillögum bankaeftirlitsins og að höfðu samráði við Tryggingarsjóðs sparisjóða, veitt sparisjóðnum frest til að koma eiginfjárstöðunni í tilskilið horf. Þennan frest má framlengja, þegar ríkar ástæður eru fyrir hendi og það getur orðið án áhættu fyrir þá, sem kröfur eiga á sparisjóðinn. Sé eiginfjárstöðunni ekki komið í tilskilið horf innan þess lokafrests, sem veittur verður, skal sparisjóðurinn stöðva greiðslur sínar og skiptameðferð hefjast í samræmi við ákvæði 61. gr.

59. gr.

Ráðherra getur stöðvað starfsemi sparisjóðs um stundarsakir, ef hann telur að stjórn sjóðsins eða aðrir þeir, sem fyrir rekstri hans standa, ræki ekki störf sín í samræmi við ákvæði laga þessara eða samþykktu sjóðsins eða reksturinn sé með öðrum hætti ekki í samræmi við lög eða samþykktir. Ráðherra skal þá tafarlaust fela bankaeftirlitinu og Tryggingarsjóði sparisjóða að framkvæma ítarlega rannsókn á þeim þáttum starfseminnar, sem hann telur ábótavant. Að fengnum tillögum framangreindra aðila getur ráðherra afturkallað staðfestingu á samþykktum sparisjóðs, enda hafi málum ekki verið komið í rétt horf fyrir lok frests, sem veittur var í því skyni. Nú er staðfesting á samþykktum sparisjóðs afturkölluð og skal hann þá tekinn til skiptameðferðar í samræmi við ákvæði 61. gr.

60. gr.

Aðalfundur eða aukafundur hefur ákvörðunarvald um slit sparisjóðs í öðrum tilvikum en þeim, sem greinir í 58. og 59. gr., sbr. 7. tl. 18. gr. Slík ákvörðun er háð samþykki ráðherra að fenginni umsögn bankaeftirlitsins og stjórnar Tryggingarsjóðs sparisjóða, og viðkomandi bæjarstjórnar eða sýslunefndar, hvort sem um er að ræða full slit á starfsemi sparisjóðs eða yfirtöku af hálfu annarrar innlánsstofnunar. Við full slit á starfsemi sparisjóðs skal skiptameðferð vera í samræmi við ákvæði 61. gr., en fjárhagslegt uppgjör við yfirtöku skal háð samþykki ráðherra eftir umsögn bankaeftirlitsins og stjórnar Tryggingarsjóðs sparisjóða.

61. gr.

Skiptameðferð á búi sparisjóðs skal framkvæmd af þremur skilaneftarmönnum, sem ráðherra skipar. Ráðherra setur nánari reglur um störf skilaneftarmanna. Skilaneftnd skal láta birta þrisvar í Lögbirtingablaði áskorun til lánardrottna sparisjóðsins um að lýsa kröfum sínum innan þriggja mánaða frá fyrstu birtingu áskorunar talið með sömu réttaráhrifum og gildir um innköllun krafna við gjaldþrotaskipti.

Þegar skuldir sparisjóðs hafa verið greiddar, skal greiða stofnfjáreigendum eignarhlut sinn, þ. e. stofnfé og séreignarsjóð, af eftirstöðvum eigna sparisjóðsins. Þeim eignum, sem þá kunna að vera eftir, skal ráðstafað í samræmi við ákvæði samþykktu sparisjóðsins. Þó er ekki heimilt að ráðstafa eftirstöðvum eigna til sparisjóðsaðila, sbr. 4. mgr. 1. gr.

62. gr.

Bú sparisjóðs verður ekki tekið til gjaldþrotaskipta samkvæmt lögum, sem um þau skipti fjalla.

XIV. KAFLI Sameining sparisjóða.

63. gr.

Ráðherra er rétt að heimila sameiningu tveggja sparisjóða eða fleiri, enda sé það samþykkt á aðalfundum sjóðanna með $\frac{3}{4}$ hlutum heildaratkvæðamagns, sbr. 7. tl. 18. gr. Áður en ráðherra veitir heimild til sameiningar, skal hann leita álits bankaeftirlitsins, Tryggingarsjóðs sparisjóða og viðkomandi bæjarstjórna eða sýslunefnda.

Við sameiningu sparisjóða skal skipa sérstaka sameiningarnefnd þannig að hver sparisjóður um sig kýs á aðal- eða aukafundi tvo fulltrúa í nefndina og einn skal skipaður af hvorum eftirtalinnna aðila: Bankaeftirliti og Tryggingarsjóði sparisjóða. Nefndin gerir tillögu til aðal- eða aukafunda sparisjóðanna um fjárhagslegt uppgjör við sameininguna og fyrirkomulag rekstrar eftir hana. Áður en tillagan er lögð fyrir fundina, skal viðskiptaráðherra hafa samþykkt hana. Sameiningin telst þá endanlega samþykkt, er aðal- eða aukafundir í sjóðunum hafa samþykkt tillögunu með $\frac{3}{4}$ hlutum heildaratkvæðamagns.

Ákvæðum þessarar greinar skal einnig beita eftir því sem við á um sameiningu sparisjóðs við aðrar innlánsstofnanir en sparisjóði.

XV. KAFLI Refsiákvæði.

64. gr.

Fyrir brot á lögum þessum skal refsa með sektum eða varðhaldi, liggi ekki þyngri refsing við broti samkvæmt öðrum lögum.

65. gr.

Um mál út af brotum á lögum þessum fer að hætti opinberra mála.

XVI. KAFLI Ýmiss ákvæði og gildistaka.

66. gr.

Sparisjóðir eru undanþegnir öllum opinberum gjöldum og sköttum til ríkisjóðs, sveitarsjóða og annarra opinberra stofnana nema sérstaklega sé um skattskylduna mált í lögum. Stofnfé sparisjóðsaðila og inneign í séreignarsjóði skal og vera skattfrjáls svo og sá hluti tekjuafgangs, sem lagður er í séreignarsjóð.

Bækur sparisjóðs, ávisanir og hvers konar skuldbindingar, sem gefnar eru út af sparisjóðnum og í nafni hans, svo og skuldbindingar, sem veita sparisjóðnum handveðsrétt, arðmiðar af skuldabréfum sparisjóðsins og framsöl þeirra, skulu undanþegin stimpilgjaldi.

67. gr.

Stjórnarmenn, sparisjóðsstjórar, endurskoðendur og allir starfsmenn sparisjóðs eru bundnir þagnarskyldu um allt það, er varðar hagi viðskiptamanna sparisjóðsins og um önnur atriði, sem þeir fá vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, fyrirmælum yfirboðara eða eðli málsins. Þagnarskyldan helst, þótt látið sé af starfi.

68. gr.

Nú er fasteign seld á nauðungarupphóði eða við gjaldþrotaskipti og ber þá uppboðshaldara að rannsaka, hvort eignin sé veðsett sparisjóði og geta þess í uppboðsgerðinni. Ef svo reynist, skal honum eða útibúum hans gert viðvart svo tímanlega, að hægt sé að mæta eða láta mæta við uppboðið.

69. gr.

Lög þessi öðlast gildi h. 1. janúar 1979. Frá sama tíma falla úr gildi lög nr. 69 frá 27. júní 1941, um sparisjóði, með síðari breytingum svo og önnur ákvæði, er kynnu að brjóta í bága við þessi lög.

Ákvæði til bráðabirgða.

1. Innan þriggja ára frá gildistöku laga þessara er aðalfundi sparisjóðs heimill að endurmeta stofnfé sjóðsins. Við endurmat þetta skal hafa hliðsjón af eftirgreindum atriðum:

a) Verðlagsbreytingum frá 1. janúar 1940 eða stofndegi sparisjóðs, ef hann er síðar.

b) Eiginfjárstöðu sparisjóðsins.

Endurmat þetta er háð samþykki stjórnar Tryggingarsjóðs sparisjóða. Hámark stofnfjárhlutar eftir að endurmat hefur farið fram, má þó eigi vera hærra en kr. 30 000.

Heimilt er sparisjóði að greiða af rekstrarhagnaði sínum inn á stofnfjárreikninga sparisjóðsaðila hið aukna stofnfé samkvæmt endurmatinu. Greiðslur þessar má sparisjóður inna af hendi á allt að 5 árum. Ráðstöfun rekstrarhagnaðar með þessum hætti getur farið fram eftir að tekjuafgangi hefur verið ráðstafað samkvæmt 1. og 2. tl. 1. mgr. 39. gr.

Allir stofnfjár- og ábyrgðarhlutir í hverjum sparisjóði, skulu vera jafn háir.

Þeir, sem gerst hafa stofnfjáraðilar eða öðlast hafa rétt til stofnfjárhlutar síðar en 20 árum fyrir gildistöku laga þessara, skulu þó sjálfir greiða viðbótarstofnfé samkvæmt endurmatinu þannig, að þeir greiði 1/20 hluta stofnfjáraukans fyrir hvert ár, sem vantar upp á 20 ára aðild hvers um sig að sparisjóðnum. Sparisjóðsaðilar, sem greiða eiga viðbótarstofnfé samkvæmt þessari málsgrein, skulu greiða það í reiðufé innan 12 mánaða frá ákvörðun aðalfundar um endurmatið.

Ef stofnfjáraðili hlítir ekki skilyrðum síðustu málsgreinar, þrátt fyrir ítrekuð tilmæli sparisjóðsstjórnar, fær hann endurgreitt upprunalegt stofnfé sitt, án verðbóta, og fellur út sem sparisjóðsaðili, enda jafnframt leystur frá ábyrgðarhlut sínum.

2. Starfandi sparisjóðir skulu innan þriggja ára frá gildistöku laga þessara hafa samræmt samþykktir sínar og starfsemi ákvæðum laganna.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Með bréfi, dags. 18. mars 1975, skipaði viðskiptaráðherra nefnd til þess að taka til endurskoðunar lög nr. 69 frá 27. júní 1941, um sparisjóði. Í nefndina voru skipaðir: Þórhallur Ásgeirsson, ráðuneytisstjóri, sem var formaður nefndarinnar, Sveinn Jónsson, aðstoðarbankastjóri, og Friðjón Sveinbjörnsson, sparisjóðsstjóri. Ritari nefndarinnar var Gylfi Knudsen, deildarstjóri.

Nefndin samdi tillögur í formi frumvarps til nýrra laga um sparisjóði. Frá hendi nefndarinnar fylgdi svohljóðandi greinargerð:

Nefndin hóf störf í júní árið 1975 og hefur á starfsferli sínum haldið alls 21 fund. Nefndin hefur leitast við hafa sem mest samráð við Samband íslenskra sparisjóða í starfi sínu. Drög nefndarinnar á ýmsum stigum hafa verið kynnt bæði stjórn Sambands ísl. sparisjóða og einstökum sparisjóðsstjórum og hefur verið tekið tillit til margvíslegra ábendinga og athugasemda frá þessum aðilum. Þótt samráð hafi verið höfð við alla helstu hagsmunaaðilana og reynt hafi verið að samræma sjónarmiðin eftir fremsta megni er nefndinni þó ljóst, að skiptar skoðanir kunna að vera um sumt í frumvarpinu, enda er ekki í öllum greinum farin sú leið, sem nefndarmenn, hver um sig, hefðu helst kosið. Nefndin gerir ráð fyrir, að þeir, sem hagsmuna hafa að gæta, geti komið að frekari athugasemdum í meðförum Alþingis á frumvarpinu.

Lögin frá 1941, um sparisjóði, voru vel undirbúin á sínum tíma, en eru nú um margt mjög úrelt orðin. Bar því nauðsyn til að taka þessi lög til heildarendurskoðunar.

Undanfarið hefur verið unnið að endurskoðun löggjafar um innlánsstofnanir. Frumvarp það, sem hér liggur fyrir, er hluti af því verki. Lagt hefur verið fram frumvarp til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins og frumvarp til laga um viðskiptabanka, sem reknir eru í hlutafélagsformi, er væntanlegt. Frumvörp þessi taka ekki til allra starfandi innlánsstofnana, þar sem auk viðskiptabanka og sparisjóða eru innlánsstofnanir hér á landi innlánsdeildir samvinnufélaga svo og Söfnunarsjóður Íslands og Póstgíróstofan, sem minna máli skipta, og er ekki gert ráð fyrir, að tilögur til breytinga á þessum stofnunum verði lagðar fram samhliða frumvörpum um viðskiptabanka og sparisjóði. Allt að einu má segja, að hér sé um að ræða nýja heildarlöggjöf um innlánsstofnanir, b. e. a. s. almenna löggjöf um hverja tegund þeirra, enda taka frumvörpin til þeirra innlánsstofnana, sem mestu máli skipta og sem höfðu 96.5% af heildarinnlánnum í árslok 1976.

Í þessum frumvörpum er reynt að hafa sem mest samræmi í reglum um almenn atriði, þótt margvísleg frávík séu óhjákvæmileg, m. a. vegna mismunandi rekstrarforms.

Í maí árið 1972 skipaði viðskiptaráðherra nefnd til þess að endurskoða allt bankakerfið í samræmi við stefnuýfirlýsingu þáverandi ríkisstjórnar. Nefnd þessi tók m. a. saman frumdrög að nýrri löggjöf um sparisjóði. Við samningu frumvarps þessa var nokkuð litið til þessara frumvarpsdraga bankamálanefndar. Þá var löggjöf um sparisjóði á Norðurlöndum athuguð, einkum dönsku lögin um banka og sparisjóði, sem eru frá 1974, og sumt í þeim lögum haft til hliðsjónar. Lög um þetta efni á Norðurlöndum eru flest ný eða nýleg. Ekki hefur þó verið stuðst við erlendar fyrirmyndir nema að miög litlu leyti. Í öllum helstu gr. frumvarpsins hefur verið reynt að finna lausnir og leiðir, sem eru í sem bestu samræmi við íslenska staðhætti og íslenskt efnahags- og fjármálalíf. Í því efni hefur verið tekið tillit til fjölda ábendinga og athugasemda, einkum frá Sambandi ísl. sparisjóða og aðila innan þess, eins og áður getur.

Tilgangurinn með frumvarpi þessu er tvíþættur. Annars vegar er hann sá, að frevsta almennt stöðu sparisjóða meðal innlánsstofnana og hins vegar að auka aðhald og örvggi í rekstri þeirra. Ef grannt er skoðað, fléttast þetta tvennt saman.

Sparisjóðir eiga sér allanga sögu hér á landi. Venja er að telja, að fyrst hafi verið stofnaður sparisjóður hér á landi á Sevðisfirði árið 1868. Hann hét Sparisjóður Múlasýslna og starfaði fram vfir 1870, en leið þá undir lok. Fræðimenn hafa þó nýlega fært rök fyrir því, að saga sparisjóða sé enn eldri. Heimildir eru fyrir Sparnaðarsjóði húlausra í Skútustaðahreppi, er hóf starfsemi sína árið 1858, en var lagður niður árið 1864. Hér var tilraun á ferðinni, sem tæpast hefur haft áhrif sem peningastofnun né orðið fyrirmynd annarra. Næsti sparisjóður, sem stofnaður var, var Sparisjóður Reykjavíkur. Hann var stofnaður árið 1872. Ekki varð hann langlífur, fremur en hinir fyrri sjóðir. Hann sameinaðist Landsbanka Íslands árið 1887. Sparisjóður Siglufjarðar var stofnaður árið 1873. Hann starfar enn og er elstur starfandi sparisjóða á landinu.

Sparisjóðir voru síðan stofnaðir hver af öðrum í flestum svslum og kaupstöðum landsins. Samtals hafa verið stofnaðir 93 sparisjóðir á Íslandi. Í árslok 1977 voru starfandi sparisjóðir 43 að tölu. Margir sparisjóðir hafa þannig hætt starfsemi sinni. Flestir þeirra sparisjóða, sem hætt hafa starfsemi, hafa verið vfirteknir af útibúum viðskiptabankanna. Sumir hafa verið gerðir upp og lagðir niður án þess að banki eða annar sparisjóður hafi haldið áfram starfsemi þeirra. Einn sparisjóður hefur orðið gjaldbroti, fáeinir vfirteknir af öðrum sparisjóðum og þrem hefur verið breytt í banka (b. e. Verslunarsparisjóður, Samvinnusparisjóður og Sparisjóður albóðu).

Yngsti sparisjóðurinn er Sparisjóður Súðavíkur, sem stofnaður var árið 1972.

Sparisjóðum hefur heldur farið fækkandi undanfarin ár, einkum við stofnun nýrra útibúa viðskiptabankanna, sem hafa yfirtekið starfsemi sparisjóðanna. Af 13 sparisjóðum, sem stofnaðir hafa verið eftir árið 1950 starfa 7 þeirra ennþá sem sparisjóðir.

Eftirfarandi tafla sýnir fjölda sparisjóða með nokkurra ára millibili frá 1870 til 1975:

1870 1, 1880 5, 1890 13, 1900 24, 1910 30, 1920 49, 1930 50, 1940 56, 1950 57, 1955 60, 1960 63, 1965 57, 1970 53, 1975 44, 1977 43.

Skipting sparisjóða eftir kjördæmum í árslok 1977 var svo sem hér segir:

Reykjavík	3
Reykjanes	3
Vesturland	3
Vestfirðir	13
Norðurl. vestra	4
Norðurl. eystra	15
Austurland	1
Suðurland	1
Samtals	43

Athyglisvert er, að af þessum 43 sparisjóðum eru 28 á Vestfjörðum og Norðurlandi eystra og eru flestir þeirra smáir.

Hlutdeild sparisjóðanna í varðveislu sparifjár landsmanna hefur verið breytileg. Helsta ástæðan til þess er fjölgun viðskiptabanka og útibúa þeirra samfara fækkun sparisjóða. Eftirfarandi tafla sýnir hlutdeild sparisjóðanna í % af heildarinnstæðufé í bönkum og sparisjóðum á mismunandi tímum. (Innstæður í innlánsdeildum samvinnufélaga eða Söfnunarsjóði Íslands eru ekki teknar með):

Ár	Í þús. kr.			
	Heildarinnst. í sparisjóðum	Heildarinnst. í viðskiptabönkum	Innst. alls	Hlutdeild sparisj. í %
1872	14	—	14	100.0%
1890	159	562	721	22.1%
1900	593	1 209	1 802	32.9%
1910	1 199	5 126	6 325	19.0%
1920	7 915	30 119	38 034	20.8%
1930	8 978	53 022	62 000	14.5%
1940	19 851	130 188	150 039	13.2%
1950	127 830	723 488	851 318	15.0%
1960	623 829	2 388 579	3 012 408	20.7%
1965	1 233 462	6 818 713	8 052 175	15.3%
1970	2 758 276	13 405 737	16 165 013	17.1%
1975	8 112 274	42 577 946	50 690 220	16.0%

Á hlutfallstölunum sést, að hlutdeild sparisjóðanna í heildarinnlánum fer stöðugt minnkandi eftir tilkomu bankanna, en stöðvast þó og eykst á ákveðnum tímabilum.

Í framhaldi af greinargerð um helstu atriði í sögu sparisjóðanna er rétt að gefa stutt yfirlit yfir þróun löggjafar um þá.

Þann 5. janúar 1874 var gefin út „Forordning om nogle Begunstigelser for Sparekasser i Island“, — tilskipun um hlunnindi nokkur fyrir sparisjóði á Íslandi. Áður en þessi tilskipun var gefin út, höfðu að því er næst verður komist 4 sparisjóðir verið stofnaðir í landinu. Að líkindum hafa þeir allir sett sér sín eigin lög til að fara eftir. Nákvæm lög eru t. d. til um Sparnaðarsjóð búlausra í Skútustaða-hreppi, er samþykkt voru á fundi stofnenda sjóðsins þann 13. júní 1859.

Fyrirmyndir að sparisjóðunum og reglum eða samþykktum þeirra hafa eflaust verið sóttar til nágrannalandanna, einkum Danmerkur.

Árið 1915 voru svo fyrstu lögín um sparisjóði sett, lög nr. 44, 3. nóvember 1915. Þessi lög voru um margt ítarleg og skýr á þeim tíma og fullnægjandi miðað við sparisjóðsstarfsemi þá.

Millipinganefnd sú, sem starfaði að endurskoðun bankamála á árunum 1937—1940, gerði tillögur um þetta svið allt. Þ. á m. sandi nefndin tillögur að frumvarpi að nýjum lögum um sparisjóði. Aðalefni frumvarpsins voru sparisjóðalögín frá 1915, en nokkru var þó breytt og allmiklu aukið við. Þetta frumvarp varð að lögum, lög nr. 69, 27. júní 1941, um sparisjóði, og eru þau enn í gildi. Með stoð í lögum þessum var gefin út reglugerð um sparisjóði 15. febrúar 1942. Eftir lögum þessum og reglugerð svo og staðfestum samþykktum starfa sparisjóðirnir nú.

Frumvarp það, sem hér liggur fyrir, felur í sér margar og mikilvægar breytingar frá gildandi lögum. Frumvarp þetta er í 69 greinum og skiptist í 16 kafla.

Veigamestu breytingarnar frá gildandi lögum eru sem hér segir:

Sett eru nákvæm ákvæði um það í II. kafla, hverjir geti verið stofnendur sparisjóðs og kveðið er á um lágmarksfjárhæð stofnfjár.

Samkvæmt frumvarpinu er aðeins heimilt að stofna sparisjóði með innborguðu stofnfé. Stofnun sparisjóða með ábyrgðum (ábyrgðarmannasjóðir) er ekki leyfð samkvæmt frumvarpinu. Ekki er þó sú skylda lögð á starfandi sparisjóði að taka upp stofnfé í stað ábyrgða við gildistöku laganna. Settar eru reglur í III. kafla um stofnfjárhluti og stofnfjárbréf og leyfð viðskipti með þau með ströngum takmörkunum. Í IV. kafla er fjallað um aukningu stofnfjár og er þar m. a. gert ráð fyrir því, að aðalfundir í starfandi sjóðum, sem byggðir eru upp sem ábyrgðarmannasjóðir, geti ákveðið að í stað ábyrgða komi innborgað stofnfé og eru settar reglur um slíkar ákvarðanir, þ. á m. um þann atkvæðameirihluta, sem nauðsynlegur er til þess að ákvörðun öðlist gildi.

Mikilvægt nýmæli er að finna í V. kafla, þar sem gert er ráð fyrir svokölluðum séreignarsjóði stofnfjáreigenda, sem myndaður verður aðallega með hluta þeirra vaxta, sem aðalfundur ákveður að greiða stofnfjáreigendum af árlegum tekjuafgangi. Hugmyndin með séreignarsjóðum þessum er sú að gera stofnfjáreign í sparisjóði eftirsóknarverðari með því að heimila ávöxtun hennar. Ávöxtun þessari verður þó óhjákvæmilega að setja talsverðar skorður bæði m. t. t. fjárhagsgetu viðkomandi sparisjóðs og einnig vegna hins sérstaka eðlis sparisjóðanna, sem ekki er unnt að jafna við venjuleg atvinnufyrirtæki, sem rekin eru í hreinu ágóðaskyni.

Um stjórn sparisjóða eru sett ítarleg ákvæði í VI. kafla í 8 greinum, en gildandi lög eru fáorð um þetta efni. Þeirri stjórnunarlegu skipan, sem nú gildir, er í öllum meginatriðum haldið í frumvarpinu.

Í VII. kafla, sem fjallar um starfsemi sparisjóða, eru margvísleg nýmæli. Hið mikilvægasta er, að samkvæmt frumvarpinu er sparisjóðum heimilað að ganga í ábvrð fyrir viðskiptaáðila sína, en það er fortakslaust bannað samkvæmt gildandi lögum.

Sérstök ákvæði eru um lausafjár- og eiginfjárstöðu í VIII. kafla.

Í IX. kafla er fjallað um reikningsskil og eru þar ýmis nýmæli einkum í 39. gr., um ráðstöfun tekjuafgangs, þ. á m. heimildir til að verja tekjuafgangi að vissu marki til greiðslu vaxta af stofnfé og séreignarsjóði stofnfjáreigenda.

Um endurskoðun eru sett ítarleg ákvæði í X. kafla, en ákvæði gildandi laga um það efni eru alveg ófullnægjandi.

Í XI. kafla er lagt til, að stofnaður verði nýr Tryggingarsjóður sparisjóða, er taki við af hinum fyrri og verði sparisjóðunum og innstæðueigendum í þeim styrkari bakhjarl en núverandi sjóður, sem ekki hefur dafnað sem skyldi.

Samkvæmt XII. kafla verður eftirlit með starfsemi sparisjóða áfram á hendi bankaeftirlits Seðlabanka Íslands.

Lagt er til í XIII. kafla, að lögfest verði ný ákvæði um slit sparisjóða, sem fela í sér mikilvægar breytingar frá gildandi lögum.

Sérákvæði er um sameiningu sparisjóða í XIV. kafla, sem eiga að koma í veg fyrir óyfirvegaðar ákvarðanir í þeim efnum.

Í XV. og XVI. kafla er fjallað um refsingar vegna brota á ákvæðum frumvarpsins, gildistöku, undanþágu frá almennri skattskyldu o. fl.

Með ákvæðum til bráðabirgða er veitt heimild til þess að endurmeta stofnfé í sparisjóðum eftir ákveðnum reglum innan þriggja ára frá gildistöku frumvarps þessa, ef að lögum verður.

Athugasemdir við einstakar greinar.

I. KAFLI

Um 1. gr.

Að efni til svarar þessi grein til 1. mgr. 1. gr. gildandi laga, en hér er þó ítarlegar skilgreint hvað sé sparisjóður en í gildandi lögum.

Um markmið sparisjóða er fjallað í 1. mgr., en nánari ákvæði um starfsemi þeirra eru í VII. kafla.

Samkvæmt ákvæðum gildandi laga svipar sparisjóðum mjög til sjálfseignarstofnana eins og þær almennt eru skilgreindar. Helstu einkenni sjálfseignarstofnana eru þau, að eignir slíkra stofnana eru ekki háðar eignarráðum einstaklinga eða lögaðila og ekki eiga þeir rétt til ágóða af rekstri stofnananna, heldur er starfsemin öll rekin í þágu ákveðins markmiðs, yfirleitt í þágu mannúðarmála eða í hliðstæðum tilgangi. Skipulag sparisjóða samkvæmt gildandi lögum uppfyllir að flestu leyti þessi skilyrði. Þó eru þar frávik, einkum það, að samkvæmt 4. gr. laganna er heimilt að greiða stofnendum sparisjóða eða ábyrgðarmönnum eða þeim, sem lagt hafa fram fé til starfrækslu sparisjóðs, hvort heldur er stofnfé eða greitt ábyrgðarfé, arð eða vexti allt að 1% umfram innlánsvexti sjóðsins.

Í þessu frumvarpi eru sett rýmri ákvæði um eignaraðild að sparisjóði en eru í gildandi lögum. Þeir, sem leggja fram stofnfé, verða samkvæmt ákvæðum frumvarpsins eins og áður eigendur að því fé, en geta nú að vissu marki ráðstafað því verðmæti, sem felst í þeirri eign. Ráð stofnfjáreiganda yfir hlut sínum eru þó háð verulegum takmörkunum. Við slit sparisjóðs fá stofnfjáreigendur hlut sinn greiddan, en þeim eignum, sem þá verða eftir, skal ráðstafað í samræmi við ákvæði samþykka sparisjóðsins, þó má ekki ráðstafa þeim til sparisjóðsaðila, sbr. 61. gr. Þessi ákvæði um ráðstöfun eigna við slit minna einkum á skyldleika sparisjóða við sjálfseignarstofnanir.

Tekið er fram, að sparisjóðsaðilar hafi ekki rétt til ágóða af rekstrarafgangi sparisjóðs umfram það, sem mælt er fyrir um í frumvarpinu. Til þess að gera stofnfjáreign í sparisjóði eftirsóknarverðari er í frumvarpinu lagt til, að innan vissra takmarkana verði heimilt að verja hluta tekjuafgangs til greiðslu vaxta af stofnfé og séreignarsjóði stofnfjáreigenda. Er um þetta fjallað í 39. gr. frumvarpsins.

Sparisjóðir teljast því hvorki til sjálfseignarstofnana né venjulegra atvinnufyrirtækja, sem rekin eru í ágóðaskyni fyrir eigendur þeirra.

Þeim er í þessu frumvarpi valið það form, sem telst henta þeim best m. t. t. þeirrar sérstöku starfsemi, sem þeir reka, og með hliðsjón af sögulegum og félagslegum forsendum.

Þær breytingar, sem þessi grein ærir ráð fyrir frá gildandi lögum að því er varðar eignarrétt að stofnfjárhlut og aukna möguleika stofnfjáreigenda til ágóða, eru lagðar til í heim tilgangi einum að styrkja stöðu sparisjóðanna meðal innlánsstofnana almennt með því að gera stofnfjáreign í þeim eftirsóknarverðari.

Um 2. gr.

Þessi grein er að efni til hliðstæð 2. mgr. 1. gr. gildandi laga.

Í gildandi lögum er ekki sérstaklega tekið fram, að sparisjóðum sé óheimilt að reka annars konar starfsemi en sparisjóðsstarfsemi. Rétt þykir að kveða á um það, jafnframt því, að sparisjóðum er einum heimilað að reka sparisjóðsstarfsemi. Nánari ákvæði um starfsemi sparisjóða eru í VII. kafla frumvarpsins. Rétt er að geta þess, að skilgreining á sparisjóðsstarfsemi og viðskiptabankastarfsemi er eins samkvæmt frumvörpunum.

II. KAFLI

Um 3. gr.

Í 2. gr. gildandi laga er stofnun sparisjóðs háð leyfi viðskiptaráðherra, sem fer með málefni banka og sparisjóða. Lagt er til, að sú skipan haldist. Ítarlegri reglur eru settar hér um meðferð umsókna um stofnun sparisjóða, en gildandi lög hafa að geyma. Mikilvægt er, að ekki sé rasað um ráð fram og allar tiltækar upplýsingar um fyrirhugaða sparisjóðsstofnun liggi fyrir. Að því miða ákvæði greinarinnar.

Í gildandi lögum er sparisjóðseftirlitið umsagnaraðili um stofnun sparisjóðs. Samkvæmt lögum nr. 10/1961, um Seðlabanka Íslands, hefur Seðlabankinn með höndum eftirlit með starfsemi innlánsstofnana. Jafnframt er í lögnum kveðið á um, að gagnvart sparisjóðum taki bankaeftirlit Seðlabankans við þeim störfum, sem sparisjóðseftirlitinu eru falin samkvæmt lögum nr. 69/1941, um sparisjóði.

Seðlabankinn varð samkvæmt þessu þegar í upphafi umsagnaraðili um stofnun sparisjóða. Gert er ráð fyrir því hér, að það verði óbreytt, en bætt er við, að auk Seðlabankans skuli viðkomandi sýslunefnd eða bæjarstjórn svo og Tryggingarsjóður sparisjóða vera umsagnaraðilar og er það nýmæli. M. a. með tilliti til hluttöku sýslunefnda og bæjarstjórna í stjórn sparisjóða og þess, að ætla má, að hér verði eins og áður um að ræða staðbundnar stofnanir, ákveðið starfssvæði, er ekki óeðlilegt, að viðkomandi sýslunefndir eða bæjarstjórnir hafi umsagnarrétt.

Með ákvæðum 3. mgr. er einungis verið að koma í veg fyrir, að menn geti haldið útgefnum leyfum von úr viti án þess að nota þau, og þannig orðið í vegi annarra, sem kynnu að vilja hefja starfrækslu sparisjóðs á sama svæði.

Um 4. gr.

Samkvæmt 2. gr. gildandi laga geta eftirtaldir aðilar verið stofnendur sparisjóðs:

- a) Félag einstakra manna.
- b) Bæjarfélag.
- c) Sýslufélag.
- d) Hreppsfélag (að fengnu leyfi sýslunefndar).

Í þessari grein er gert ráð fyrir all miklum breytingum varðandi þá aðila, sem geta verið stofnendur sparisjóðs. Greint er á milli aðila þannig, að annars vegar eru þeir aðilar taldir upp svo tæmandi sé í 1. mgr., sem geta verið meðal stofnenda sparisjóðs, og hins vegar eru þeir aðilar greindir í 2. mgr., sem verða að vera meðal stofnenda.

Samkvæmt 1. mgr. geta þessir aðilar verið stofnendur sparisjóðs: Sýslufélag, sveitarfélag, starfandi sparisjóðir, skráð samvinnu- og hlutafélag, stéttarfélag, félag vinnuveitenda, einstaklingar og sjálfseignarstofnanir, sem eru undir opinberu eftirliti. Samkvæmt 2. mgr. skulu einn eða fleiri eftirtaldrá aðila ávallt vera meðal stofnenda: a) sýslufélag, b) sveitarfélag, c) skráð samvinnufélag með starfandi innlánsdeild við gildistöku laganna, d) minnst 20 af þeim öðrum aðilum, sem taldir eru í 1. mgr. Hver um sig þessara aðila getur verið einn stofnandi sparisjóðs og einhver þeirra verður ávallt eins og áður er sagt að vera meðal stofnenda sparisjóðs. Um ástæður fyrir því, að þessir aðilar eru sérstaklega teknir fram fyrir aðra í þessum

efnum, er það að segja, að sýslu- og sveitarfélög hafa lögum samkvæmt sérstök afskipti af sparisjóðum, stjórn þeirra og stofnun, og haldast þessi tengsl í frumvarpinu. Ástæðan til þess, að samvinnufélögum með starfandi innlánsdeild er leyft sérstaklega að stofna sparisjóð er sú, að talið er æskilegt, að innlánsdeildum samvinnufélaga sé breytt í sparisjóði og því er með þessum hætti sérsaklega greitt fyrir því. Í stað „félags einstakra manna“ er hér lagt til, að hópur þeirra annarra aðila í 1. mgr. en greindir eru í a)—c) lið 2. mgr. geti, einir saman eða ásamt öðrum aðilum, stofnað sparisjóð. Verða þeir að vera tuttugu hið fæsta.

Nýmæli er í 3. mgr. um atkvæðisrétt á stofnfundi, er mælir fyrir um, að allir hafi þar jafnan rétt án tillits til stofnfjárframlags.

Sérstakt skilyrði er sett í 4. mgr., sem gildir um alla stofnendur og sparisjóðsaðila í viðkomandi sparisjóði. Hér er um að ræða kröfu um, að stofnendur og sparisjóðsaðilar skuli vera búsettir eða reka atvinnu eða aðra starfsemi á því svæði, sem starfsemi sparisjóðsins er bundin við, ef starfsemi sjóðsins takmarkast við ákveðið svæði. Þetta skilyrði er sett sökum þess, að sparisjóðir eru almennt staðbundnar stofnanir, settar á fót til að þjóna ákveðnu byggðarlagi og íbúum þess, sbr. 2. mgr. 3. gr. Er því talið rétt, að aðild að þeim verði bundin við sama svæði.

Um 5. gr.

Ekki er gert ráð fyrir því, að unnt verði að stofna sparisjóði með ábyrgðarfyrirkomulagi samkvæmt frumvarpi þessu, ef að lögum verður. Sparisjóðir verða því einungis stofnaðir með innborguðu stofnfé. Í 1. mgr. greinar þessarar er kveðið á um lágmarksfjárhæð stofnfjár kr. 10 000 000, en jafnframt er heimilað að færa þá fjárhæð upp (eða niður) til samræmis við almennar verðlagsbreytingar.

Ráðherra er veitt heimild í 2. mgr. til að áskilja hærra stofnfé en í 1. mgr. greinir og einnig til að veita undanþágu, þegar sérstaklega stendur á, frá ákvæðum um lágmarksfjárhæð stofnfjár. Rök fyrir þessum heimildum eru þau, að hæpið er að beita sömu reglum í öllum tilfellum um lágmarksfjárhæð stofnfjár vegna mismunandi aðstæðna og staðhátta hér á landi. Á ýmsum fjölmönnum þéttbýlistöðum kann að vera ástæða til að krefjast meira en lágmarksfjárhæðar. Í fámennum byggðarlögum, þar sem fjármagn er takmarkað, kann hins vegar að koma til álita að vikja frá hinu almenna ákvæði um lágmarksfjárhæð stofnfjár og leyfa að stofna sparisjóð með lægra stofnfé en þar er ákveðið.

Í 4. og 5. mgr. eru reglur um greiðslu stofnfjárins. Skal minnst helmingur vera greiddur, er starfsemi hefst, og eftirstöðvar skulu greiddar í síðasta lagi innan eins árs, eftir að starfsemi sparisjóðs hófst. Ekki má greiða stofnfé með öðru en peningum.

Í 6. mgr. er tekið sérstaklega fram, að sparisjóðum þeim, sem starfa á grundvelli ábyrgða við gildistöku laganna, er heimilt að starfa áfram í því formi, sbr. nánar í hinum almennu athugasemdum hér að framan.

Um 6. gr.

Grein þessi er að efni til hliðstæð 3. gr. gildandi laga. Sú breyting er gerð frá gildandi lögum, að gert er ráð fyrir, að ráðherra gefi út sérstakt leyfi til stofnunar og starfrækslu sparisjóðs, sbr. 1. mgr. 3. gr. frumvarpsins. Áður en ráðherra gefur út leyfið, þarf öllum skilyrðum fyrir stofnuninni að hafa verið fullnægt og samþykktir sjóðsins staðfestar af ráðherra.

Hreinlegra virðist að gefa út sérstakt starfsleyfi handa sparisjóði að undangenginni staðfestingu samþykktar og að öllum skilyrðum uppfylltum, heldur en að viðurkenna stofnunina með staðfestingu samþykktar einni saman eins og yfirleitt hefur verið gert.

Í 1. mgr. er mælt fyrir um að leita skuli umsagnar bankaeftirlits Seðlabanka Íslands um samþykktir sparisjóðs. Er það í samræmi við framkvæmd þessara mála, þótt ekki séu í gildandi lögum sérstök fyrirmæli þar að lútandi.

Í 2. mgr. er greint, hvers geta beri í samþykktum og er þar um ýmsar breytingar að ræða frá gildandi lögum. Ekki er ástæða til að tíunda þær breytingar í einstökum atriðum, en þær stafa m. a. af því, að einungis verður leyft að stofna sparisjóði með stofnfé samkvæmt frumvarpinu og leyfð verða eigendaskipti að stofnfjárlutum innan þröngra takmarkana.

III. KAFLI

Um 7. gr.

Í þessari grein, sem er nýmæli, er mælt fyrir um, að stofnfjárbréf skuli gefin út fyrir stofnfjárlutum. Þar sem leyfð eru í frumvarpinu takmörkuð eigendaskipti að stofnfjárlutum, er nauðsynlegt, að stofnfjáreigandi hafi skilríki fyrir rétti sínum.

Þar sem ýmsar hömlur eru lagðar á viðskipti með stofnfjárbréf samkvæmt frumvarpinu, verða þau að hljóða á nafn og verða ekki framseld til handhafa, þannig að gildi hafi gagnvart viðkomandi sparisjóði.

Í 3. mgr. er þess getið, sem greint skal í stofnfjárbréfi. Höfð er hliðsjón af þeim lágmarksupplýsingum, sem greina ber í hlutabréfum.

Um 8. gr.

Þótt í frumvarpinu sé gert ráð fyrir því, að eigendaskipti að stofnfjárbréfum verði heimil innan þröngra marka í því skyni að gera stofnfjáreign í sparisjóði eftirsóknarverðari, er alls ekki stefnt að almennum viðskiptum með þau, eins og um kvaðalaus hlutabréf eða önnur viðskiptabréf væri að ræða.

Í þessari grein eru því lagðar almennar og ófrávikjanlegar takmarkanir á viðskipti með stofnfjárluti. Sparisjóðsstjórn verður að veita samþykki sitt í hverju tilfelli til sölu eða annars framsals stofnfjárlutar og er ekki unnt með ákvæðum í samþykktum sparisjóðs að létta þessum kvöðum af stofnfjárlutunum.

Hin sérstöku einkenni sparisjóðanna og starfsemi þeirra, sbr. 1. gr. frumvarpsins og athugasemdir við hana, gera það að verkum, að sparisjóðunum er nauðsyn á að hafa hönd í bagga með því, hverjir séu eignaraðilar að þeim.

Afskipti sparisjóðsstjórnar af sölu stofnfjárlutar og öðrum framsölum þeirra eru tryggð í 1. mgr. Með hliðsjón af því, hvers eðlis stofnfjárlutir í sparisjóði eru og þeim hagsmunum viðkomandi sparisjóðs að stjórna eigendaskiptum, ef svo má segja, svo sem unnt er, þykir ekki rétt að leyfa veðsetningu stofnfjárluta, jafnvel ekki með samþykki sparisjóðsstjórnar, og er því lagt til í 2. mgr., að hún verði alveg bönnuð.

Um 9. gr.

Hér er fjallað um heimild og skyldu sparisjóðs til að innleysa stofnfjárlut í sjóðnum í ákveðnum tilfellum.

Samkvæmt 1. mgr. er sparisjóði heimilað að innleysa stofnfjárlut við andlát stofnfjáreiganda og brottflutning stofnfjáreiganda af starfssvæði sparisjóðsins.

Í 2. mgr. er fjallað um þau tilfelli, þegar sparisjóði er skylt að innleysa stofnfjárlut. Er þar um að ræða, að lögáðila, sem á stofnfjárlut, er slitið eða lagður niður, við gjaldþrot stofnfjáreiganda og aðför skuldheimtumanna stofnfjáreiganda í hlutnum.

Auk ákvæða þessarar greinar getur komið til innlausnar samkvæmt ákvæðum 10. gr.

Möguleikar sparisjóðs til innlausnar takmarkast af ákvæðum 12. gr., sem leyfa ekki hærrí eigin stofnfjáreign en 10% af stofnfé nema með sérstöku leyfi ráðherra í tiltekinn tíma, lengst eitt ár, í þeim tilfellum, sem getur í 2. mgr. þessarar greinar og 10. gr.

Um 10. gr.

Hér er lögð sú skylda á sparisjóð, að hafa milligöngu um sölu stofnfjárlutar eða innleysa hann, ef óskað er, í þeim tilfellum, þegar synjað hefur verið um sölu hlutarins samkvæmt 8. gr. eða heimildar til innlausnar samkvæmt 1. mgr. 9. gr. hefur ekki verið neytt. Sparisjóði er settur eins árs frestur í þessum efnum frá því, að skrifleg beiðni kom fram um sölu eða innlausn. Gæta verður ákvæða 12. gr.

Þessar reglur ættu t. a. m. að stuðla að því, að sparisjóðir beiti rétti sínum samkvæmt 1. mgr. 8. gr. með gát og að ekki komi til geðþóttaákvæðana.

Í 2. mgr. eru settar reglur um ákvörðun verðs við innlausn stofnfjárlutar. Hlutur skal innlestur á nafnverði að viðbætti inneign í séreignarsjóði.

Um 11. gr.

Hér er mælt fyrir um, að haldin skuli skrá yfir stofnfjáreigendur eða ábyrgðaraðila í sparisjóði og er í 2. mgr. getið þeirra atriða, sem greina ber í skránni.

Í 3. mgr. eru settar reglur um færslu í skrána, þegar lögmæt eigendaskipti verða að stofnfjárlut. Nafn hins nýja eiganda skal fært í skrána, þegar hann tilkynnir eigendaskiptin og sannar rétt sinn, enda séu ákvæði frumvarpsins eða samþykktá viðkomandi sparisjóðs eigendaskiptunum ekki til fyrirstöðu. Í flestum tilfellum fara eigendaskipti fram með vitund viðkomandi sparisjóðsstjórnar sökum þeirra takmarkana á viðskiptum með stofnfjárluti, sem getið er í 8. gr. Í vissum tilfellum, t. d. þegar eigendaskipti verða fyrir erfð, þarf sparisjóðsstjórn ekki að vera um það kunnugt, fyrr en við tilkynningu samkvæmt þessum reglum. Í slíku tilfalli gæti sparisjóður neytt heimildar til innlausnar, sbr. 1. mgr. 9. gr.

Kveðið er á um það í 4. mgr. hverjir skuli eiga aðgang að skránni og er aðgangurinn takmarkaður við sparisjóðsaðila í viðkomandi sparisjóði. Þau stjórnvöld, sem sérstaklega er ætlað að hafa umsjón og eftirlit með sparisjóðum og starfsemi þeirra, hafa að sjálfsgöðu aðgang að skránni skv. þeim lögum, sem um það eftirlit gilda, sbr. lög nr. 10/1961, um Seðlabanka Íslands.

Um 12. gr.

Rétti sparisjóðs til þess að eiga eigin stofnfé verður að setja þröngar skorður, enda gæta kaup sparisjóðs á eigin bréfum stórlega rýrt stöðu hans. Hæfilegt þykir, að hámark eigin stofnfjáreignar verði 10% af stofnfénu.

Vegna ákvæða 2. mgr. 9. gr. og 10. gr. um innlausn, gæti horið við, að hámarksregla 1. mgr. reyndist ófullnægjandi og gæti í sumum tilfellum skapað vandræði, sem erfitt væri að greiða úr. Við þessu er reynt að sjá með ákvæðum 2. mgr., sem heimila viðskiptaráðherra að undanþiggja sparisjóð ákvæðum um 10% hámark eiginstofnfjáreignar um tiltekinn tíma, sem þó má ekki vera lengri en eitt ár, í þeim innlausnartilfellum, sem fjallað er um í 2. mgr. 9. gr. og 10. gr. Umsagna banka- eftirlitsins og Tryggingarsjóðs sparisjóða skal leitað um slíkar umsóknir.

IV. KAFLI

Um 13. gr.

Hér eru settar reglur um aukningu stofnfjár og er aðalfundur einn hær um að ákveða hana. Þegar ákvörðun er tekin, ber aðalfundi iafnframt að setja reglur um áskrift hinna nýju hluta í samræmi við ákvæði samþykktá, en samkvæmt d) lið 2. mgr. 6. gr. skulu vera ákvæði í samþykktum um aukningu stofnfjár.

Álitamál er, hversu ítarlegar reglur ætti að hafa í frumvarpinu um aukningu stofnfjár. Gæti verið ástæða til að kveðna nánar á um þetta, en gert er í frumvarpinu. Hér er þó látið nægja að leggja á vald og ábyrgð aðalfundar að ákveða nánari reglur um áskrift nýrra hluta. Hafa ber í huga, að í samþykktum skulu vera ákvæði um aukningu stofnfjár, eins og áður er sagt, og þar sem samþykktir skulu staðfestar af ráðherra að fenginni umsögn banka- eftirlits, er unnt að tryggja.

að fullnægjandi og, ef ástæða þykir til, samræmd ákvæði séu í samþykktum um þetta efni. Yrði væntanlega kveðið á um öll mikilvægustu atriðin varðandi stofnfjárukningu í samþykktum. Hins vegar myndi aðalfundur væntanlega setja reglur um þau atriði, sem tæpast er unnt að ákveða, fyrr en aukningin á að fara fram, svo sem reglur um fresti til áskriftar og til greiðslu hinna nýju hluta.

Þar sem eignarréttur sparisjóðsaðila er mjög takmarkaður, þ. e. bundinn við stofnfjáreign og hlutdeild í séreignarsjóði, verður að hafa sérstakar reglur um ákvörðun útbóðsverðs nýrra hluta, þar sem þess er gætt, að eldri stofnfjáreignendur og hinir nýju sitji við sama borð og tekið sé tillit til hins takmarkaða eignarréttar.

Um 14. gr.

Hér er aðalfundi í sparisjóðum, sem starfa á grundvelli ábyrgða, veitt heimild til þess að ákveða, að í stað ábyrgða komi innborgað stofnfé. Mjög aukinn meirihluta ábyrgðaraðila þarf til þess, að ákvörðun um þetta efni verði gild. Eðlilegt er, að gerðar séu ríkar kröfur að þessu leyti, þar sem ákvörðun um breytingu úr ábyrgðarsjóði í stofnfjár sjóð, felur í sér verulegar kvaðir fyrir ábyrgðarmenn. Er lagt til, að miðað verði við þann meirihluta, sem ræður minnst $\frac{4}{5}$ hlutum af heildaratkvæðamagni til þess að ákvörðun verði gild. Þeir ábyrgðarmenn, sem ekki fást til að leggja fram stofnfé, falla úr aðilahlópi.

Í 3. mgr. eru reglur, sem tryggja það, að við breytingar á sparisjóðum úr ábyrgðarmannasjóðum í stofnfjár sjóði, nemi innborgað stofnfé ekki lægri fjárhæð en samanlagðri upphæð ábyrgða.

V. KAFLI

Um 15. gr.

Í þessari grein er að finna almennar reglur um séreignarsjóð stofnfjáreigenda, en um tillög í sjóðinn fer eftir ákvæðum í 13. gr. og 39. gr.

Ákvæðin um séreignarsjóð stofnfjáreigenda eru nýmæli. Þau eru tilkomin vegna verðlagsþróunar undanfarin ár. Með þeim er stefnt að því að gera stofnfjáreign í sparisjóði eftirsóknarverðari en hún er nú án þess þó að rýra eiginfjárstöðu hans.

Í þessu sambandi skal bent á, að í frumvarpinu felast ýmsar takmarkanir á viðskiptum með stofnfjárhluti og ekki er gert ráð fyrir endurgreiðslu stofnfjár nema í sambandi við slit sparisjóðs, sbr. 61. gr. Líta verður því svo á, að stofnfjáreign fylgi fjárbinding til óákveðins tíma. Jafnframt er hér um áhættufé að ræða, sbr. 2. mgr. 1. gr. Eðlilegt er því, að þeir, sem lagt hafa fram stofnfé í sparisjóði, njóti góðra ávöxtunarkjara af þessu fé.

Frá Sambandi ísl. sparisjóða komu fram hugmyndir um að taka upp verðtryggingu á stofnfjáreign eftir ákveðnum reglum og með vissum takmörkunum. Þessar hugmyndir voru mikið ræddar í nefndinni, en niðurstaðan varð sú, að rétt væri að leita annarra leiða til að tryggja stofnfjáreigendum eðlileg ávöxtunarkjör. Ástæður fyrir þessari afstöðu nefndarmanna eru einkum þær að reglur um verðtryggingu stofnfjár yrðu mjög erfiðar í framkvæmd auk þess sem taka verður tillit til þess, að verðtrygging hefur ekki verið tekin upp í innláns- og útlánsviðskiptum sparisjóða og annarra innlánsstofnana.

Í stað verðtryggingar er lagt til, að ársvextir af stofnfé megi vera allt að hæstu innlánsvöxtum á hverjum tíma, ef rekstrarafkoma leyfir, sbr. 39. gr. Hins vegar þykir ekki rétt að veita heimild til að greiða svo háa vexti út til stofnfjáreigenda hverju sinni, heldur sé skylt að leggja vexti umfram vexti af almennum sparisjóðsbókum í séreignarsjóð stofnfjáreigenda. Jafnframt geti aðalfundur ákveðið frekari takmörkun á útborgun ársvaxta. Skal hver stofnfjáreigandi eiga ákveðinn hlut í séreignarsjóði, sem sérgreindur skal í bókhaldi sparisjóðsins. Í séreignarsjóð skal einnig leggja þær upphæðir, sem greiddar eru fyrir ný stofnfjárbréf umfram nafnverð, sbr. 13. gr.

Ákvæði 3. og 5. mgr. þarfnast ekki skýringa.

VI. KAFLI

Um 16. gr.

Hér er getið þeirra aðila, sem fara með yfirstjórn sparisjóðs. Í 1. mgr. er kveðið á um, að æðsta stjórn sparisjóðs sé í höndum aðalfundar og aukafundar. Nánari ákvæði um fundina eru í 17. og 18. gr. Í gildandi lög vantar skýrar reglur um hlutverk aðal- og aukafunda í stjórnun sparisjóða, um boðun til þeirra, þau málefni, sem taka skal til úrlausnar á þeim o. fl. Engin ákvæði eru um það í gildandi lögum, hver fari með æðsta vald í málefnum sparisjóðs. Nauðsynlegt er að bæta úr því og er það gert hér. Einu ákvæðin um störf aðalfundar í gildandi lögum er í 5. gr. um kosningu stjórnar. Í 19. gr. reglugerðar um sparisjóði frá 15. febrúar 1942 eru ákvæði um, að ársreikning með athugasemdum endurskoðenda skuli leggja fyrir aðalfund, sem úrskurðar hann endanlega. Þrátt fyrir, að ákvæði skorti um þetta, hefur æðsta valdið verið í framkvæmd í höndum aðalfundar ábyrgðarmanna, og er hér í 1. mgr. einungis verið að leggja til, að það verði lögfest, sem í reynd hefur verið tíðkað hjá sparisjóðunum.

Settar eru reglur um það í 2. mgr., hvenær haldnir skuli aukafundir. Aukafund skal halda, þegar stjórn sparisjóðs telur þess þörf. Þetta er hin almenna regla, en að auki er minnihluta sparisjóðsaðila veitt heimild til þess að krefjast aukafundar. Skal minnihluti þessi fara með minnst $\frac{1}{3}$ hluta ábyrgðar- eða stofnfjár. Þessar reglur um aukafundi eru nýmæli.

Í 1. mgr. er vikið að stjórn sparisjóðs og svo kveðið á um, að yfirstjórn sparisjóðs sé milli funda í höndum stjórnar. Nánari reglur um sparisjóðsstjórn eru einkum í 20.—21. gr. og verður vikið að þeim í athugasemdum við þær greinar.

Um hina stjórnunarlegu skipan í sparisjóðum, sem frumvarp þetta gerir ráð fyrir, er það almennt að segja, að lagt er til, að gildandi skipan sé í meginatriðum haldið óbreyttri. Þessi skipan er einföld og reynsla er fengin fyrir henni. Sú reynsla er að visu misjöfn. Hjá minni og meðalstórum sparisjóðum hafa stjórnirnar ekki verið eins virkar og nauðsynlegt er, en hjá hinum stærri hefur stjórnarframkvæmd verið mun traustari og sums staðar verið mjög góð. Á Norðurlöndum er uppbygging stjórnunar í sparisjóðum mun flóknari og viðameiri. Þar er um að ræða svokallað fulltrúaráð, auk stjórnar og framkvæmdastjórnar. Ennfremur er innstæðueigendum tryggð aðild að stjórnun sparisjóðanna. Vegna fámennis og annarra sérstakra aðstæðna hérlendis, verður að telja vafasamt, að taka upp viðamikið og flókið stjórnkerfi í sparisjóðunum, enda hafa hugmyndir um slíkt ekki fengið hljómgrunn hjá íslenskum sparisjóðamönnum. Í frumvarpinu er því leitast við að treysta það stjórnkerfi, sem fyrir er, með því að setja ítarlegri og skýrari reglur um ýmislegt það, sem skort hefur, lögfasta sumt, sem í framkvæmd hefur tíðkast, og almennt færa stjórnunarákvæðin í nútímalegra horf.

Um 17. gr.

Í 1. mgr. eru settar reglur um boðun til aðal- og aukafunda sparisjóðs. Hér er um nýmæli að ræða. Slík ákvæði eru í samþykktum sumra sparisjóða. Rétt þykir, að kveða á um lágmarkskröfur um þetta efni í lögum. Að gefnu tilefni er sérstaklega tekið fram, að þeir stjórnarmenn sparisjóðs, sem kosnir eru af bæjarstjórn eða sýslunefnd skuli sitja fundi, en án atkvæðisréttar.

Í 2. og 3. mgr. er fjallað um gildi atkvæða á fundum í sparisjóði. Hér er lagt til, að í þeim tilvikum, þar sem aukins meirihluta er krafist til þess að mál nái fram að ganga, skuli hinn aukni meirihluti reiknast af heildaratkvæðamagni í sparisjóði. Aukins meirihluta er t. d. krafist til ákvörðunar um slit sparisjóðs skv. 7. tl. 18. gr., sbr. 60. gr. frumvarpsins. Almenna reglan er sú, að einfaldur meirihluti greiddra atkvæða ráði úrslitum máls.

Samkvæmt gildandi lögum skal halda aðalfund fyrir lok aprilmánaðar ár hvert. Nokkur misbrestur hefur verið á því, að þetta hafi verið haldið. Hverju, sem um er að kenna, er ekki óeðlilegt að lengja þann tíma, sem sparisjóðirnir hafa til þess

að halda sinn aðalfund, til loka júnímánaðar ár hvert, og er það lagt til í 4. mgr. Þá er í þessari málsgrein kveðið svo á, að auk þess að stjórn sparisjóðs gefi aðalfundi skýrslu um störf liðins reikningsárs, sem er nýmæli í lögum, þótt í framkvæmd hafi það tíðkast, skuli leggja fyrir aðalfund reikninga síðastliðins árs og skýrslu endurskoðenda. Hliðstæð ákvæði eru nú í 19. gr. reglugerðar um sparisjóði frá 1942, en réttara er að hafa ákvæði um þetta efni í lögnum sjálfum.

Í 5. mgr. er kveðið á um rétt sparisjóðsaðila til þess að fá tiltekið mál tekið til úrlausnar á aðal- og aukafundum.

Um 18. gr.

Í þessari grein, sem er nýmæli, eru talin upp þau málefni, sem taka skal ákvörðun um á aðalfundi. Hér eru greind þau mál, sem mikilvægust eru fyrir starfsemi sérhvers sparisjóðs. Einstakir liðir greinarinnar gefa ekki tilefni til sérstakra skýringa.

Um 19. gr.

Í gildandi lög vantar ákvæði um atkvæðisrétt í sparisjóðum. Til þess að taka af allan vafa í þeim efnum er hér lagt til, að reglur verði settar um atkvæðisrétt sparisjóðsaðila á aðal- og aukafundum sparisjóðs.

Samkvæmt 1. mgr. er almenna reglan sú, að sparisjóðsaðilar hafa atkvæðisrétt í hlutfalli við stofnfjäreign sína eða ábyrgðarfjárhæð.

Í 2. og 3. mgr. eru undantekningar frá þeirri aðalreglu, sem mælt er fyrir um í 1. mgr. Í 2. mgr. er sú takmörkun lögð á atkvæðisréttinn, að enginn getur farið með meira en $\frac{1}{5}$ samanlagðra atkvæða í sparisjóði, þó að undanteknum þeim aðilum, sem greinir í a) — c) lið 2. mgr. 4. gr. Er þessi regla til þess að sporna við óeðlilegu valdi einstakra fésterkra aðila og auka áhrif hinna, sem minni getu hafa til fjárframlaga. Í 3. mgr. er mælt fyrir um jafnan hlut og jafnan atkvæðisrétt, þegar aðild að sparisjóði er með þeim hætti, sem greinir í d) lið 2. mgr. 4. gr. Þessum reglum er ætlað að tryggja jöfnuð.

Um 20. gr.

Samkvæmt gildandi lögum skal stjórn sparisjóðs skipuð þremur mönnum hið fæsta. Ekki eru reistar skorður við því, hversu margir stjórnarmenn mega vera. Í reynd hafa stjórnir sparisjóðanna verið skipaðar þremur til fimm mönnum. Hér er lagt til, að stjórnir sparisjóða verði annað hvort skipaðar þremur eða fimm mönnum. Ráðast myndi af ákvæðum samþykkt, hvor talan yrði valin. Í öllum tilfellum kýs viðkomandi bæjarstjórn eða sýslunefnd einn til tvo stjórnarmenn eftir því, hve fjölskipuð stjórnin er. Undantekning er í a) lið 2. mgr., en þar kýs bæjarstjórn eða sýslunefnd alla stjórnina, enda eru þær í þeim tilfellum einu sparisjóðsaðilarnir. Ekki er hér um breytingu að ræða frá framkvæmd kosninga sparisjóðsstjórna samkvæmt gildandi lögum, sbr. 2. og 3. mgr. 5. gr. þeirra. Hins vegar er hér um að ræða einfaldari og skýrari ákvæði.

Hluttaka bæjarstjórna og sýslunefnda í kosningu sparisjóðsstjórna hefur gefist vel. Um önnur afskipti þessara opinberu aðila af sparisjóðum samkvæmt frumvarpinu má benda á, að leita ber umsagnar bæjarstjórna eða sýslunefnda um stofnun sparisjóðs, sbr. 3. gr., og slit sparisjóðs, sbr. 60. gr.

Heimilt er, en ekki skylt, að kjósa varamenn, jafnmarga aðalmönnum, í stjórn sparisjóðs. Ákvæði um þetta yrðu tekin í samþykktir.

Ákvæði 3. mgr. um kjörtímabil stjórnarmanna eru að efni til hliðstæð ákvæðum gildandi laga.

Um 21. gr.

Hér er fjallað um helstu verkefni sparisjóðsstjórnar. Ýmsar þær reglur, sem hér er lagt til, að lögfestar verði, eru tíðkaðar í framkvæmd. Sérstök athygli skal vakin á 1. tl. 1. mgr., sem svarar til 1. mgr. 14. gr. gildandi laga þó með þeirri

breytingu, að hér er gerð sú krafa, að stjórnarmenn skjalfesti samþykki sitt um lánveitingar. Er það nauðsynlegt til aðhalds og sönnunar, enda bera stjórnarmenn fulla ábyrgð á öllum lánveitingum sparisjóðs.

Í 2. mgr. er það nýmæli, að sérstaklega er kveðið á um eftirlitsskyldu sparisjóðsstjórnarinnar með rekstrinum og baka þeir sér ábyrgð, ef út af er brugðið.

Um 22. gr.

Í gildandi lögum eru engin ákvæði um sparisjóðsstjóra. Reglur hefur því tilfinnanlega skort um hlutverk sparisjóðsstjóra, skyldur hans, starfsskiptingu sparisjóðsstjórnar og sparisjóðsstjóra og annað, er varðar framkvæmdastjórn sparisjóðs. Málum er þannig háttað að í hinum minni sparisjóðum hefur einhver stjórnarmanna annast daglegan rekstur einn og ýmiss dæmi eru um það, að sparisjóðsstjórar hinna stærri sparisjóða séu jafnframt stjórnarmenn. Þetta fyrirkomulag er óeðlilegt. Hinu er þó ekki að leyna, að oft kann þetta að vera óhjákvæmileg lausn. einkum í fámennum byggðarlögum.

Ekki er fært að gera það að skyldu að ráða sparisjóðsstjóra. Meginstefnan verði hins vegar sú, að sérstakur sparisjóðsstjóri verði ráðinn, er ekki eigi jafnframt sæti í stjórn sparisjóðs, enda er ekki eðlilegt, að sparisjóðsstjóri taki þátt sem stjórnarmaður í eftirliti með störfum sjálfs sín, sbr. 2. mgr. 21. gr.

Samkvæmt 2. mgr. skal sparisjóðsstjórn setja sparisjóðsstjóra sérstakt erindisbréf, þar sem starfsheimildir skulu tilgreindar. Erindisbréfið skal gilda tiltekinn tíma, enda er heppilegt, að það sé endurskoðað með hæfilegu millibili. Sparisjóðsstjóri annast daglegan rekstur sparisjóðs í samræmi við þá stefnu og fyrirmæli, sem sparisjóðsstjórn hefur gefið. Tekið er fram, að ekki megi fela sparisjóðsstjóra þau verkefni, sem talin eru í 3. tl. 1. mgr. 21. gr., þ. e. ákvarðanir um afskriftir af eignum sparisjóðsins í sambandi við ársuppgjör, þ. m. t. afskriftir útlána. Heimilt er að fela honum að ráða starfsfólk, annað en aðalbókara og aðalféhirði.

Sé ekki annað ákveðið eru allar lánveitingar sparisjóðs háðar ákvörðunarvaldi sparisjóðsstjórnar, sbr. 1. tl. 1. mgr. 21. gr. Í 3. mgr. þessarar greinar er heimilað að veita sparisjóðsstjóra ákveðið vald í þessum efnunum. Getur stjórnin með samþykki aðalfundar falið sparisjóðsstjóra að taka ákvarðanir um lánveitingar og framlengingar lána án þess að leita þurfi fyrirfram samþykkis stjórnarinnar. Stjórnin skal þá setja reglur um þessa útlánaheimild og ber sparisjóðsstjóra að árita láns skjöl til staðfestingar á útlánaákvörðun og gera skal hann stjórninni eftir á grein fyrir öllum nýjum lánveitingum. Með þessu fyrirkomulagi ætti heimild sparisjóðsstjóra að vera nægjanlega afmörkuð og stjórn sparisjóðs gert auðveldara að sinna eftirlitsskyldu þeirri, sem á henni hvílir.

Í 4. mgr. eru settar reglur um útibússtjóra. Þær reglur þarfnast ekki sérstakra skýringa og má vísa til þess, sem að framan segir um sparisjóðsstjóra.

Í 5. mgr. er lagt til, að skylt verði að senda bankaeftirlitinu afrit af erindisbréfum sparisjóðsstjóra og útibússtjóra. Er þessi háttur í samræmi við það, sem tíðkast í sumum nágrannalandanna.

Um 23. gr.

Hér er í 1. mgr. lagt bann við því, að sparisjóðsstjóri og útibússtjóri í fullu starfi stundi sjálfstæðan atvinnurekstur. Miðað er við, að gegnt sé fullu starfi, og er þannig ekki lagt bann við því, að þeir, sem gegna þessum störfum að hluta, stundi að auki sjálfstæðan atvinnurekstur. Þetta bann miðar að því að tryggja, að stjórnendur sparisjóða og útibúa þeirra, freistist ekki til þess að lána í þágu þess reksturs, sem þeir standa fyrir. Í þeim tilfellum, þar sem sparisjóðsstjóri eða útibússtjóri, sem ekki eru í fullu starfi, stunda sjálfstæðan atvinnurekstur, verður eftirlitsskylda sparisjóðsstjórnarinnar með störfum þeirra þeim mun ríkari.

Í 2. mgr. er tekið fram, að sparisjóðsstjórnin hafi með höndum daglega stjórn, ef sparisjóðsstjóri er ekki ráðinn.

Ákvæði 3. og 4. mgr. um heimildir til að skuldbinda sparisjóð þarfnast ekki sérstakra skýringa.

VII. KAFLI

Um 24. gr.

Í þessari grein, sem er upphafsgrein sérstaks kafla, er fjallar um starfsemi sparisjóða, er almennt ákvæði um starfsemi sparisjóða.

Þessi skilgreining á starfsemi sparisjóða sýnist komast næst því, sem almennt er álitíð felast í hugtakinu sparisjóðsstarfsemi og þá jafnframt bankastarfsemi, en þessi skilgreining er alveg hliðstæð skilgreiningum á hugtakinu bankastarfsemi í frumvörpum og frumvarpsdrögum til laga um ríkisviðskiptabanka og banka, sem reknir eru í hlutafélagsformi. Miðað við gildandi lög má segja, að skilgreiningin sé færð til nútímalegra horfs og fremur rýmkuð og í því sambandi skiptir miklu máli, að það ákvæði 20. gr. gildandi laga, að sparisjóður megi ekki ganga í ábyrgð fyrir aðra, er fellt niður með þessu frumvarpi Þessi úrelta bannregla hefur verið óeðlilegur fjötur á starfsemi sparisjóðanna.

Um 25. gr.

Í 20. gr. gildandi laga er kveðið á um, að sparisjóður megi ekki eiga aðrar fasteignir en þær, sem nauðsynlegar eru vegna rekstrar hans og ekki hlutabréf. Í 1. mgr. þessarar greinar er um svipaða reglu að ræða, þó er heimildin til að eiga fasteignir örlítið rýmkuð með því að miða ekki aðeins við starfsemina eins og hún er á hverjum tíma heldur einnig við líklega aukningu hennar. Með þessu banni er eins og áður verið að tryggja, að sparisjóðir leggi ekki út á þá braut að eiga fasteignir í gróðabrallsskyni, enda er það ekki í samræmi við hlutverk þeirra, sbr. 24. gr., að festa laust fé sitt í fasteignum. Um heimild sparisjóða til að yfirtaka eignir til fullnustu kröfu er fjallað í 26. gr.

Ákvæðum 1. mgr. er ekki ætlað að koma í veg fyrir það, að sparisjóðir geti leigt út húsnæði, enda sé það í byggingu, sem sé aðallega ætluð starfsemi viðkomandi sparisjóðs.

Ákvæði gildandi laga um eignaraðild sparisjóða að öðrum fyrirtækjum og stofnunum eru ófullkomin. Aðeins er tekið fram í 20. gr., að sparisjóðir megi ekki eiga hlutabréf. Hér er lagt til í 2. mgr., að skýrari reglur verði settar um þetta og sparisjóðunum verði heimilt að eiga hlutabréf eða eignarhluta í öðrum fyrirtækjum eða stofnunum, sem reka sparisjóðsstarfsemi, eða aðra starfsemi, sem skyld er sparisjóðsstarfsemi eða er í eðlilegum tengslum við hana. Eignaraðild eða þátttaka í rekstri umfram þetta er bönnuð.

Um 26. gr.

Þessi grein svarar efnislega til 2. málsl. 20. gr. gildandi laga. Hér er yfirtaka leyfð án takmarkana til að tryggja fullnustu kröfu. Þetta getur t. d. orðið raunhæft, þegar sparisjóður eignast fasteign á nauðungarupphóði. Eignirnar skulu seldar strax og það telst hagkvæmt að mati sparisjóðsstjórnar, og er það hliðstætt reglum gildandi laga. Tæplega er unnt að setja sparisjóðunum ákveðna fresti til að selja eignir, sem yfirteknar eru á þennan hátt, þar sem eignir þessar geta verið torsejlanlegar.

Um 27. gr.

Ákvæði um sama efni og hér um ræðir eru í 12. gr. gildandi laga. Ákvæði frumvarpsgreinarinnar eru þó ítarlegri og í samræmi við núverandi framkvæmd á þessu sviði hjá innlánsstofnunum. Greinin þarfnast ekki nánari skýringa.

Rétt er þó að minna á, að til álita gæti komið að setja í lög ákvæði eins og tíðkast hjá ýmsum öðrum þjóðum, að krafist sé fullkominnar nafnskráningar við opnun innlánsreikninga. Ekki þótti þó rétt að gera tillögu um það hér, þar sem núverandi fyrirkomulag í þessum efnum hefur tíðkast hérlendis um langt skeið og vandséð er hvaða áhrif breyting á því myndi hafa.

Þess skal þó getið, að nýlega hafa verið tekin upp innlánsform, þar sem krafist er nafnskráningar. Er hér um að ræða vaxtaauka- og gjaldeyrisreikninga.

Um 28. gr.

Grein þessi er nýmæli. Æskilegt er, að innlánsstofnanir leyti samþykkis Seðlabankans á formum innlánsreikninga, m. a. með tilliti til vaxtaákvörðunarvalds bankans.

Um 29. gr.

Þessi grein svarar efnislega til 25. gr. gildandi laga.

Um 30. gr.

Í 2. mgr. 11. gr. gildandi laga er svo kveðið á um, að ekki skuli reikna vexti af innstæðu á viðskiptabók framar eftir að hún hefur staðið óhreyfð í 15 ár samfleitt og beri þá að skora á eiganda að segja til sín og skal það gert með auglýsingu á sama hátt og þegar bók glatast. Ef eigandi gefur sig ekki fram, áður en tilskilinn frestur er liðinn, er bókin ógild og féð ásamt vöxtum eign sparisjóðsins. Sparisjóðsstjórn er þó veitt heimild til að greiða féð, ef réttur eigandi gefur sig fram innan fimm ára.

Með tilliti til þess, að í lögum nr. 14/1905, um fyrningu skulda og annarra kröfuréttinda, er almennt ákvæði um fyrningu á innlánsfé, sýnist ekki vera ástæða til að halda í sérákvæði sparisjóðalaganna, sem að auki er óhagstæðara innstæðueigendum en hið almenna ákvæði laga nr. 14/1905. Í 1. tl. 2. gr. síðast nefndra laga segir, að krafa á hendur landssjóði, banka eða sparisjóði um endurgjald á fé, er lagt hefur verið í sjóðinn til ávöxtunar eða geymslu, fyrnist á 20 árum. Er lagt til hér, að vísað verði til þessa ákvæðis og gildandi reglur falli niður.

Ákvæði 2. mgr. eru efnislega í samræmi við gildandi reglur í 1. mgr. 11. gr. laganna.

Um 31. gr.

Í gildandi lögum um sparisjóði eru ófullkomin ákvæði um tryggingar fyrir útlánnum. Nauðsynlegt er að setja reglur um svo mikilvægt atriði fyrir rekstraröryggi sparisjóða sem tryggingar fyrir útlánnum eru.

Í 1. mgr. greinarinnar er kveðið á um, að fyrir skuldbindingum, sem stofnað er til við sparisjóð, skuli teknar fullnægjandi tryggingar að mati sparisjóðsstjórnar. Með tryggingum er hér fyrst og fremst átt við veðsetningu eða ábyrgð.

Á síðari árum hefur það færst í vöxt, að innlánsstofnanir afli reglulegra upplýsinga frá lánsviðskiptaaðilum um afkomu þeirra og efnahag. Einkum á þetta við um viðskiptabankana. Þessi þróun er eðlileg og æskileg. Má búast við, að slíkum vinnubrögðum verði beitt í vaxandi mæli í framtíðinni. Með hliðsjón af þessari þróun er hér lagt til, að sparisjóðum verði heimilað að lána út fé án veðs eða ábyrgðar annarra, ef lánveitingin er byggð á mati sparisjóðsins á viðskiptaaðilanum, sem sýni að sérstakra trygginga sé ekki þörf. Í slíkum tilfellum skal sparisjóðurinn fylgjast reglulega með fjárhag lántaka, þannig að gripa megi í tæka tíð til ráðstafana til að tryggja hagsmuni sparisjóðsins, ef þörf krefur.

Rétt er að leggja áherslu á, að í 2. mgr. eru hvorki settar nákvæmar reglur um form og umfang þeirra upplýsinga, sem sparisjóður aflar um afkomu og efnahag lántaka né hvernig fylgst skal með þessum atriðum á lánstímanum. Um þetta fer eftir mati sparisjóðsins og hlýtur m. a. að miðast við lánsupphæð og lánstíma hverju sinni.

Í 3. mgr. er gert ráð fyrir því, að heimilt verði að víkja frá ákvæðum 1. og 2. mgr., þegar um mjög smávægilega fyrirgreiðslu er að ræða miðað við eigið fé sparisjóðsins, enda liggi fyrir fullnægjandi vitneskja að mati sparisjóðsins um greiðslugetu viðskiptaaðilans. Hér eru t. d. höfð í huga lán í líkingu við svokölluð sparilán Landsbankans eða önnur hliðstæð lán, sem fyrir kynnu að koma, þar sem sparisjóðurinn byggir lánveitinguna á því, að lántakinn hefur sparað reglulega í sparisjóðnum og sýnt fyllstu reglusemi í þeim viðskiptum.

Ákvæði þessarar greinar eru hliðstæð ákvæðum um sama efni í frumvarpi til laga um ríkisviðskiptabanka og frumvarpsdrögum til laga um hlutafélagabanka.

Um 32. gr.

Hér er um þá mikilvægu breytingu að ræða, sem reyndar hefur verið getið áður, að sparisjóðum er heimilað að ganga í ábyrgð fyrir viðskiptaaðila sína. Það er nú bannað samkvæmt 20. gr. gildandi laga. Skilyrði eru sett í 1. mgr. fyrir ábyrgðarveitingum sparisjóðs og er þar m. a. mælt svo fyrir, að heildarupphæð ábyrgða, sem í gildi eru á hverjum tíma, megi ekki vera hærri en sem svarar 20% af heildarinnlánum sparisjóðsins. Heimilt er að hækka þessa fjárhæð í allt að 40% í tiltekinn tíma með leyfi viðskiptaráðherra að fenginni umsögn bankaeftirlitsins og Tryggingarsjóðs sparisjóða.

Í 2. mgr. er haft í huga, að til þess kann að koma, að sparisjóðir taki á sig ábyrgð á tékkum reikningshafa við viðkomandi stofnun að vissri fjárhæð. Slík skipan þekkist í sumum nágrannalandanna. Gildandi samkomulag milli innlánsstofnana hér á landi um tékkviðskipti er frá 12. janúar 1977. Þar er ekki um almenna ábyrgð reikningsbanka á greiðslu tékka að ræða að tiltekinni fjárhæð. Reglurnar eru samt sem áður strangari fyrir reikningsbanka sem aðra en áður var. Verði samkomulag um ábyrgð á tékkum tekið upp hér á landi, eru sparisjóðir með ákvæðum 2. mgr. undanþegnir skilyrðum 1. mgr., ef þeir vilja gerast aðilar að slíku samkomulagi, en aðild þeirra er hins vegar háð samþykki Tryggingarsjóðs sparisjóða. Rétt er að geta þess, að gert er ráð fyrir, að sparisjóðir geti af eigin frumkvæði, án almenns samkomulags, tekið upp ábyrgð á tékkum.

Um 33. gr.

Reglur um hámark heildarskuldbindinga eins viðskiptaaðila við sparisjóð eru nú í 15. gr. gildandi laga og hafa þær reglur verið að mestu óbreyttar efnislega í sparisjóðslöggjöf hér frá upphafi. Samkvæmt reglum þessum má sparisjóður aldrei lána einum viðskiptamanni eða fleiri viðskiptamönnum, sem eru fjárhagslega tengdir meira en sem svarar 50% af eigin fé og ábyrgðarfé sínu. Í lásupphæðinni skal þó ekki telja lán gegn veði í fasteign innan 3/5 af fasteignamatsverði, lán gegn veði í skipum allt að 50% af matsverði og lán, sem eru tryggð með inneign í sparisjóðnum sjálfum, tryggunum verðbréfum eða öðru handveði.

Reglur um takmarkanir af þessu tagi eru til komnar vegna þeirrar áhættu, sem í því getur falist, að innlánsstofnun láni einum viðskiptaaðila mjög háar upphæðir miðað við eigið fé stofnunarinnar.

Í þessari grein eru settar mun ítarlegri reglur um hámarkslán til eins viðskiptaaðila en eru í gildandi reglum. Mikilvægt er, að ekkert beri út af í þessum efnunum, enda getur slíkt haft afar afdrifaríkar afleiðingar fyrir rekstur innlánsstofnunar eins og dæmin sanna.

Í 1. mgr. er kveðið á um þá meginreglu, að heildarskuldbindingar eins viðskiptaaðila við sparisjóð megi ekki nema meiru en 25% af bókfærðu eigin fé sparisjóðsins og gildi hið sama um heildarskuldbindingar fleiri en eins aðila, sem eru svo fjárhagslega tengdir, að með tilliti til útlánaáhættu verður að skoða skuldbindingar þeirra við sparisjóðinn í einu lagi. Í 2. og 3. mgr. eru nánari skýringar á því, hvað telja beri til heildarskuldbindinga.

Meginbreytingin frá gildandi lögum felst í því, að hámark heildarskuldbindinga er lækkað úr 50% af eigin fé í 25%. Þótt segja megi, að ákvæði frumvarpsins um þetta efni séu almennt strangari en í gildandi lögum, enda nauðsyn á því að auka rekstraröryggi sparisjóða að þessu leyti, þá má ekki einblína á lækkun þessa hlutfalls, þar sem undantekningarákvæðum er verulega breytt. Í fyrsta lagi er í 4. mgr. bankaeftirlitinu heimilað að ákveða, að allt að 50% af tilteknum ábyrgðarskuldbindingum ákveðins viðskiptaaðila séu ekki talin með heildarskuldbindingum samkvæmt 1. mgr. Í öðru lagi er í 5. mgr. mun fleiri skuldbindingar undanþegnar því að teljast með heildarskuldbindingum samkvæmt 1. mgr., en er í gildandi lögum. Í þriðja lagi er í 6. mgr. veitt heimild til þess að hækka hámark samkvæmt 1. mgr. í allt að 50% um stundarsakir með nánar tilteknum skilyrðum.

Með reglum þessarar greinar er verið að tryggja sem best rekstraröryggi án þess þó að leggja óeðlileg höft á sparisjóðina í þessum efnum.

Ákvæði þessarar greinar eru alveg hliðstæð ákvæðum um sama efni í frumvarpsdrögum til laga um hlutafélagsbanka.

Um 34. gr.

Í 6. gr. gildandi laga eru reglur um bann við lántöku stjórnarmanna og starfsmanna sparisjóðs úr sjóðnum. Hér er lagt til, að nokkrar breytingar verði gerðar í þessum efnum.

Í 1. mgr. er lagt til, að bann við skuldskeytingu nái til allrar yfirstjórnar sparisjóðs, hvort sem þeir aðilar eru kjörnir eða ráðnir til starfa, og maka allra þeirra, sem taldir eru í málsgreininni. Reglunum er m. a. ætlað að koma í veg fyrir, að þessir aðilar geti notað aðstöðu sína innan viðkomandi sparisjóðs í sambandi við lánafyrirgreiðslur til sín eða maka sinna.

Um aðra starfsmenn, þ. e. almenna starfsmenn, er lagt til í 2. mgr., að gildi önnur regla, sem er nýmæli. Hún felur í sér að þeir geti m. a. fengið lán hjá þeirri stofnun, sem þeir vinna hjá, eftir reglum, sem sparisjóðsstjórn setur og staðfestar skulu af aðalfundi.

Ákvæði 3. mgr. er ekki í gildandi lögum, hvorki um sparisjóði né viðskiptabankana.

Í 4. mgr., sem er nýmæli, er lagt til, að ákvæði 1. mgr. gildi ekki um skuldbindingar, sem stofnað var til áður en viðkomandi voru kjörnir eða ráðnir til starfa við sparisjóð. Hins vegar er mælt fyrir um, að slíkar skuldbindingar skuli greiða upp á hæfilegum tíma. Með þessu er verið að koma í veg fyrir framlengingu á áður umsömdu láni, meðan aðilar eru í tengslum við sparisjóðinn.

Um 35. gr.

Þessi grein svarar til 7. gr. gildandi laga. Reglan um, að a. m. k. tveir starfsmenn skuli vera viðstaddir greiðslur er að sjálfsgöðu sett í öryggisskyni. Sú breyting er gerð frá gildandi lögum, að bankaeftirlitinu er heimilað að veita undanþágur frá skilyrðum greinarinnar að höfðu samráði við stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða og að fullnægðum skilyrðum um innra eftirlit, t. d. með notkun véla.

VIII. KAFLI

Um 36. gr.

Hér er fjallað um lausafjástöðu sparisjóða. Um það efni eru reglur í 16. gr. gildandi laga og er þar m. a. mælt svo fyrir um, að sparisjóðir skuli eiga í sjóði, innstæðu í ríkisviðskiptabanka og í tryggum og auðseljanlegum verðbréfum minnst 1/10 af innlánsfénu. Þó megi sjóður og bankainnstæða aldrei vera minna en 7% af innlánsfénu. Í lögum um viðskiptabankana er um svipaðar viðmiðanir að ræða. Þar eru fyrirmæli um, bæði í lögum um einstaka ríkisviðskiptabanka og hina ein-

stöku banka, sem reknir eru í formi hlutafélags, að þeir skuli eiga a. m. k. 15% af innlánsfé með sparisjóðskjörum í tryggum og auðseljanlegum verðbréfum og er nánar skilgreint hvers konar verðbréf geta þar komið til álita.

Um ákvæði gildandi laga um sparisjóði og reyndar ákvæði af þessu tagi yfirleitt er það að segja, að með þeim er stefnt að því, að innlánsstofnanir geti, hvenær sem er, fullnægt því að greiða innlánsfé, þegar þess er krafist og innstæðueigendur geti þannig alltaf treyst því, að unnt sé að greiða þeim innstæður þeirra, þegar þeir þurfa á því að halda. Hinar sérstöku kröfur sparisjóðslaganna til sjóðs og bankainnstæðu voru á sínum tíma rökstuddar með því, að erfitt væri að selja verðbréf hér á landi, enda þótt þau væru trygg. Þótti því ekki annað fært en að gera kröfur um, að sjóður og bankainnstæður næmu ákveðnu lágmarkshlutfalli af innlánsfé.

Aðstæður á peninga- og lánsfjármarkaðinum geta breyst mjög á tiltölulega skömmum tíma og reynslan hefur sýnt, að óraunhæft er að setja í lög nákvæmar og ófrávikjanlegar reglur um lausafjárstöðu innlánsstofnana. Með hliðsjón af þessu er í frumvarpsgreininni reynt að leysa þetta mál með því að skilgreina laust fé sparisjóðanna sem peninga í sjóði, óbundnar nettóinnstæður í bönkum, ríkisvixla og aðrar sambærilegar eignir, jafnframt því sem kveðið er á um almenna skyldu þeirra til að gæta þess að hafa á hverjum tíma yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar greiðslur, sem starfsemi þeirra fylgja.

Um 37. gr.

Einn mikilvægasti þáttur löggjafar um innlánsstofnanir eru lágmarkskröfur um eigið fé þeirra. Slíkar kröfur eru yfirleitt settar fram á þann veg, að eigið fé skuli að minnsta kosti jafngilda ákveðnu hlutfalli af vissum efnahagsliðum á hverjum tíma. Innan þessa ramma getur framsetning eiginfjárákvæða verið með margvíslegum hætti.

Í gildandi lögum um sparisjóði eru eiginfjárákvæðin í 1. mgr. 13. gr. Þessi ákvæði eru þannig orðuð, að margir munu eiga erfitt með að átta sig á þeim við fyrstu sýn. Í þeim felst það, að eigið fé sparisjóðs má ekki vera minna en 4% af innlánsfé að frádrögnum peningum í sjóði, innstæðum í innlendum bönkum, „tryggum verðbréfum“ í eigu sparisjóðsins og útlánunum gegn veði í fasteign, þar sem lánið, ásamt því sem áður kann að hvíla á eigninni, nemur ekki meiru en $\frac{3}{5}$ fasteignamatsverðs hennar.

Eiginfjárákvæði, sem sett eru fram á þennan veg, hafa þann stóra kost, að innlánsstofnun í örum vexti getur haldið eiginfjárlutfallinu innan tilskildra marka með því að gæta ákveðinna greiðslutrygginga í sambandi við útlánastarfsemi sína. Í slíkum tilvikum er því ekki nauðsynlegt að bjóða út aukningu á eigin fé, þótt tekjuafgangur nægi ekki til að halda eiginfjárlutfallinu í réttu horfi. Hins vegar hafa slík eiginfjárákvæði þann ókost, að það krefst viðamikillar athugunar á útlánsskjölum, ef ganga á úr skugga um, hvort innlánsstofnun fullnægir eiginfjárlöfum laganna.

Vegna þeirra frádráttarheimilda, sem felast í eiginfjárákvæðum gildandi sparisjóðalaga verður að telja að töluvert vanti á, að 4% eiginfjárlutfall sé fullnægjandi til að tryggja fjárhag sparisjóðanna og hagsmuni viðskiptaaðila þeirra. Útlánaáhætta er einungis einn þáttur þeirrar margvíslegru áhættu, sem fylgir rekstri sparisjóða og annarra innlánsstofnana. Þótt útlánin séu vel tryggð, er því engu að síður nauðsynlegt, að þessar stofnanir hafi yfir töluverðu eigin fjármagni að ráða.

Sá frumstofn, sem eigið fé skal miðast við samkvæmt frumvarpinu, er niðurstöðutala efnahagsreiknings. Niðurstöðutala efnahagsreiknings sýnir bókfært verð allra eignaliða og þykir sú viðmiðun rökréttari en að miða við fjárhæð innlána, sem eru liðir á skuldahlið efnahagsreiknings.

Rétt þótti að halda þeim sveigjanleika, sem felst í framsetningu eiginfjárákvæða gildandi laga. Samkvæmt frumvarpinu má því draga ákveðnar eignir frá niður-

stöðutölu efnahagsreiknings, þegar eiginfjárlutfall er reiknað út. Bent skal á, að nú bætast í þann flokk afurðalán og framleiðslulán iðnaðar allt að 50% af nettóverði veðsettra afurða eða iðnaðarvara sbr. 33. gr. frumvarpsins.

Samkvæmt frumvarpsgreininni má bókfært eigið fé sparisjóðs ekki vera lægra en svarar til 10% af framangreindri viðmiðunarfjárhæð. Hér er því um að ræða hækkun lágmarkshlutfalls úr 4% í 10%.

Vissulega mun stofnun nýs Tryggingarsjóðs sparisjóða með þeim hætti, sem frumvarpið gerir ráð fyrir, auka mjög fjárhagslegt öryggi sparisjóðastarfseminnar. Með hliðsjón af því má varpa fram þeirri spurningu, hvort ekki væri fremur ástæða til að lækka lágmarkshlutfall eigin fjár en hækka það. Í þessu sambandi verður hins vegar að leggja á það ríka áherslu, að þrátt fyrir tilkomu Tryggingarsjóðs sparisjóða, hljóta eiginfjárákvæði sparisjóðalaganna að miðast við það, að hver og einn sparisjóður hafi yfir fullnægjandi eigin fé að ráða og sé fjárhagslega traustur. Með skírskotun til þess, sem segir um þetta efni hér á undan og með hliðsjón af þeim sveigjanleika, sem eiginfjárákvæði frumvarpsins fela í sér, er víst, að 10% lágmarkshlutfall eigin fjár verður sparisjóðunum ekki fjötur um fót, heldur mun stuðla að frekari eflingu sparisjóðastarfseminnar. Einnig skal bent á, að eiginfjárákvæði þessa frumvarps eru samhljóða ákvæðum í drögum að frumvarpi til laga um viðskiptabanka, sem reknir eru í hlutafélagssformi.

IX. KAFLI

Um 38. gr.

Ákvæðið um, að reikningsárið skuli miðast við almanaksárið, er óbreytt frá gildandi lögum.

Ekki þykir rétt að lögfasta ítarlegar reglur um einstök atriði varðandi gerð ársreiknings, enda geta ráðandi sjónarmið í því efni tekið verulegum breytingum á skömmum tíma. Þess í stað er í 3. mgr. kveðið á um, að gerð ársreiknings fari eftir lögum og góðri reikningsskilavenju, en nánari reglur um þetta efni skuli setja með reglugerð að fengnum tillögum bankaeftirlitsins.

Tekið skal fram, að þau lög sem fyrst og fremst koma til álita í þessu sambandi eru almenn lög um bókhald.

Um 39. gr.

Hér er fjallað um ráðstöfun tekjuafgangs. Í greininni felast mikilvæg nýmæli og önnur atriði eru nútímalegri og skýrari en í gildandi lögum.

Hafi tap orðið á rekstri sparisjóðs, skal tekjuafgangur síðari ára ganga til að jafna tapið að fullu, áður en önnur ráðstöfun tekjuafgangs getur átt sér stað. Bent skal á, að þetta ákvæði gildir, hvort sem rekstrartapið var fært á sérstakan bókhaldsreikning eða fært til lækkunar á varasjóði.

Eftir að hugsanleg töp fyrri ára hafa verið jöfnuð, er skylt að leggja helming tekjuafgangs, sem þá er eftir, í varasjóð.

Að öðru leyti en hér hefur verið talið tekur aðalfundur ákvörðun um, hvernig ráðstöfun tekjuafgangs skuli skiptast milli greiðslu vaxta af stofnfé og séreignarsjóði stofnfjäreigenda annars vegar og varasjóðs hins vegar. Ársvextir, sem stofnfjäreigendum reiknast, mega þó ekki vera hærri en bestu innlánskjör á hverjum tíma. Nú yrði í þessu efni miðað við vexti af vaxtaaukareikningum. Vextir, sem aðalfundur kann að ákveða umfram vexti af almennum sparisjóðsbókum, geta ekki komið til útborgunar, heldur leggjast í séreignarsjóð stofnfjäreigenda. Að öðru leyti ákveður aðalfundur, hvort vextir greiðast út eða leggjast í séreignarsjóðinn.

Í 15. gr. frumvarpsins er að finna almennar reglur um séreignarsjóð stofnfjäreigenda og gerð er nánari grein fyrir honum í athugasemdum við þá grein.

Að fengnu samþykki viðskiptaráðherra getur sparisjóðsstjórn ákveðið að verja fé úr varasjóði til almenningsparfa, enda leyfi eiginfjárstaða sparisjóðsins það. Hliðstætt ákvæði er í gildandi lögum.

Vakin skal athygli á því, að samkvæmt gildandi lögum er heimilt að verja nokkru af tekjuafgangi sparisjóðs til endurgreiðslu á stofnfé, ef varasjóður nemur meiru en 10% af sparisjóðsinnstæðum. Þessa heimild er ekki að finna í frumvarpinu, enda er nú gert ráð fyrir því að stofnfé verði fastur eiginfjárgrundvöllur sparisjóðs, sem endurgreiðist einungis við slit sjóðsins.

Um 40. gr.

Ákvæði 1. mgr. eru óbreytt frá gildandi lögum.

Í 2. mgr. eru fyrirmæli um það, að auk ársreiknings skuli senda bankaeftirlitinu skýrslu endurskoðenda og fundargerð aðalfundar.

Um 41. gr.

1. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um 2. mgr. skal tekið fram, að ekki þótti ástæða til að gefa fyrirmæli um það í lögum, að ársreikninga allra sparisjóða skuli birta í Stjórnartíðindum, enda þótt í frumvörpum og frumvarpsdrögum um viðskiptabankana sé kveðið á um birtingu ársreikninga þeirra með þessum hætti. Hins vegar er hér gert ráð fyrir, að ráðherra geti, að fengnu álitu bankaeftirlitsins, tekið ákvörðun um, að ársreikningur sparisjóðs skuli birtur í Stjórnartíðindum.

X. KAFLI

Um 42. gr.

Samkvæmt gildandi lögum kýs viðkomandi bæjarstjórn eða sýslunefnd tvo endurskoðunarmenn fyrir hvern sparisjóð til eins árs í senn með hlutfallskosningu. Engin skilyrði eru um menntun þessara manna á sviði endurskoðunar eða um reynslu þeirra í endurskoðunarstörfum.

Það gildir jafnt um sparisjóði og aðrar innlánsstofnanir, að mikillar nákvæmni og aðhalds er þörf í daglegum rekstri til að koma í veg fyrir alvarleg mistök eða önnur áföll, sem veikt geta fjárhagslegan styrk þeirra og rýrt það viðskiptatraust, sem er forsenda fyrir starfsemi. Fullyrða má, að erfitt sé að benda á starfsemi, þar sem vel unnin endurskoðun hefur mikilvægara hlutverki að gegna en hjá innlánsstofnunum.

Reynsla hefur sýnt, að mikið vantar á, að með núverandi skipulagi á endurskoðun hjá sparisjóðunum sé unnt að uppfylla þær kröfur, sem gera verður í þessum efnum. Reynsla nágrannaþjóðanna sýnir glögg, að endurskoðun hjá sparisjóðum og öðrum innlánsstofnunum verður ekki komið í fullnægjandi horf nema gerðar séu skýrar kröfur um faglega kunnáttu þeirra, sem að þessu verkefni starfa.

Í 1. mgr. þessarar greinar er gert ráð fyrir, að endurskoðendur hvers sparisjóðs verði tveir eins og verið hefur, en að öðru leyti er hér að finna tvö mikilsverð nýmæli. Annars vegar eru fyrirmæli um, að annar endurskoðendanna skuli vera löggiltur endurskoðandi og hins vegar er kveðið á um, að kosning endurskoðenda fari fram á aðalfundi.

Sú skoðun kom fram í nefndinni, að við núverandi aðstæður gæti revnst erfitt og of kostnaðarsamt fyrir suma af minni sparisjóðunum að fá löggiltan endurskoðanda til starfa. Hér gæti orðið um verulegt vandamál að ræða. Því að vissulega er sama þörf á raunhæfri endurskoðun hjá minnstu sparisjóðunum og hjá öðrum innlánsstofnunum. Engu að síður þótti nauðsynlegt að taka tillit til minnstu sparisjóðanna í þessu efni og þess vegna er stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða heimilað að veita sparisjóði undanþágu frá ákvæði 1. mgr. um kosningu löggilts endurskoðanda. Skal stjórn Tryggingarsjóðs þá tilnefna einn endurskoðanda en hinn endurskoðandinn skal kosinn af aðalfundi.

Ganga verður út frá því, að stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða beiti áhrifum sínum í þá átt að tryggja, að raunhæf, fagleg endurskoðun sé framkvæmd hjá

öllum sparisjóðum landsins. Mjög kemur til álita að Tryggingarsjóður taki þátt í kostnaði við endurskoðun hjá minnstu sparisjóðunum, sbr. ákvæði 49. gr. Má benda á fordæmi í því efni í starfsemi „Sparebankenes sikringsfond“ í Noregi.

Varðandi þá breytingu, að aðalfundur kjósi endurskoðendur í stað viðkomandi bæjarstjórnar eða sýslunefndar skal á það bent, að eðlilegt er, og í samræmi við það sem tíðkast í þessu efni á öðrum vettvangi, að sá aðili, sem fer með æðsta vald í málefnum sparisjóðs, ráði vali endurskoðenda.

Ákvæði 2. mgr. eru í samræmi við venjulega starfshætti á þessu sviði og þarfnast ekki skýringa.

4. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um 43. gr.

Hér eru sett fram sérstök hæfisskilyrði, sem tryggja eiga, að endurskoðendur séu óháðir stjórnendum sparisjóðsins.

Um 44. gr.

Í greininni eru gefin almenn fyrirmæli um framkvæmd endurskoðunar, með hliðstæðum hætti og gert er í frumvörpum um viðskiptabankana. Hér kemur þó fram sá mismunur, að í frumvörpum og frumvarpsdrögum um viðskiptabanka eru fyrirmæli um starfsemi endurskoðunardeilda við hvern banka, sem annast um innri endurskoðun undir stjórn forstöðumanns. Slík fyrirmæli eiga ekki heima í lög-gjöf um sparisjóði, þar sem starfsemi þeirra flestallra er ekki það umfangsmikil, að unnt sé að ráða starfsmann hjá hverjum síðði, sem eingöngu sinni innri endurskoðun. Í greininni kemur hins vegar fram, að endurskoðendur skulu fylgjast með því, að skipulag á reikningshaldi og starfsemi sparisjóðs sé í fullnægjandi horfi.

Um 45. gr.

Ákvæði þessarar greinar um færslu endurskoðunarhókar og um upplýsingaskvöldu endurskoðenda gagnvart bankaeftirlitinu eru í meginatriðum hliðstæð ákvæðum í frumvörpum og frumvarpsdrögum til laga um viðskiptabanka. Hins vegar skal vakin athygli á því, að hér er lögð sama upplýsingaskylda á endurskoðendur gagnvart stjórn Tryggingarsjóðs sparisjóða og gildir um bankaeftirlitið. Þetta þykir nauðsynlegt vegna þess mikilvæga hlutverks, sem Tryggingarsjóði er ætlað samkvæmt frumvarpinu.

Um 46. gr.

Hér er fiallað um áritun endurskoðenda á ársreikning og um skýrslugerð þeirra. Greinin þarfnast ekki skýringa að öðru leyti en því, að ekki þótti ástæða til að gefa fyrirmæli um skýrslugerð af hálfu endurskoðenda umfram það, sem fram kemur í greininni. Starfsemi margra sparisjóða æfur ekki tilefni til að semja endurskoðunarskýrslu, enda eiga upplýsingar um framkvæmd og niðurstöður endurskoðunar að koma fram í endurskoðunarhók.

Um 47. gr.

Nú liggja ekki fyrir aðrar reglur um framkvæmd endurskoðunar hjá sparisjóðum en þau almennu atriði, sem fram koma í lögum og reglugerð um sparisjóði. Ekki hefur þótt raunhæft að setja ítarlegri reglur um þetta efni að óbreyttum ákvæðum um val endurskoðenda.

Með þeim stórauknu kröfum um hæfni endurskoðenda, sem í frumvarpinu felast, gjörbreytast viðhorf á þessu sviði. Er því mælt fyrir um, að ráðherra setji nánari reglur um endurskoðun hjá sparisjóðum að fengnum tillögum bankaeftirlitsins.

XI. KAFLI

Um 48. gr.

Við setningu gildandi laga um sparisjóði nr. 69/1941 var settur á stofn Tryggingarsjóður sparisjóða. Er hann enn starfandi og er í vörslu Seðlabanka Íslands. Árlega greiðir hver sparisjóður í sjóðinn 2% af tekjuafgangi sínum. Heildarfé í Tryggingarsjóði nam um 32 millj. kr. í árslok 1977.

Meginhlutverk slíkra tryggingarsjóða er að koma í veg fyrir, að innstæðueigendur bíði tjón, þótt innlánsstofnun verði fyrir svo miklu fjárhagslegu áfalli, að hún geti ekki greitt skuldbindingar sínar að fullu.

Skipulag núverandi Tryggingarsjóðs sparisjóða er á þann veg, að hann getur ekki valdið því hlutverki, er að framan greinir. Ástæðan er sú, að árleg tillög hvers sparisjóðs, ásamt vöxtum, skoðast sem séreign sparisjóðsins og færast sem eign í efnahagsreikningi hans. Þetta veldur því, að Tryggingarsjóður getur ekki veitt óafturkræft framlag til sparisjóðs, sem þarf á því að halda til að geta staðið við skuldbindingar sínar gagnvart innstæðueigendum. Þetta er meginástæða þess, að núverandi Tryggingarsjóður hefur haft sáralitla þýðingu fyrir sparisjóðsstarfseminum.

Enginn vafi er á því, að sú samábyrgð og samvinna, sem felst í rétt skipulögðum tryggingarsjóði, er nauðsynleg ráðstöfun til að auka fjárhagslegt öryggi sparisjóðanna og treysta hagsmunum innstæðueigenda. Hafa forráðamenn sparisjóðanna lengi verið þess mjög fýsandi, að byggður yrði upp öflugur tryggingarsjóður, er gegnt gæti framangreindu hlutverki.

Þær reglur um starfsemi nýs Tryggingarsjóðs, sem fram koma í frumvarpinu, eru að nokkru sniðnar eftir reglum um hliðstæða sjóði á öðrum Norðurlöndum einkum reglum um „Sparebankenes sikringsfond“ í Noregi.

Í fyrri mgr. þessarar greinar er kveðið á um stofnun nýs Tryggingarsjóðs sparisjóða og mælt fyrir um, að núverandi Tryggingarsjóður skuli lagður niður með heim hætti, sem segir síðar í frumvarpinu.

Í 2. mgr. er það mikilvæga skipulagslega ákvæði, að Tryggingarsjóðurinn er sjálfseignarstofnun og framlög til hans má því ekki færa sem eign í efnahagsreikningi einstakra sparisjóða.

Um 49. gr.

Hér er greint frá hlutverki og starfsvettvangi Tryggingarsjóðs. Eins og vikið er að hér á undan, er meginhlutverk hans að tryggja full skil á innlánsfé við endurskipulagningu eða slit sparisjóðs. En stjórn Tryggingarsjóðs getur ákveðið að tryggja jafnframt skil á öðrum skuldbindingum sparisjóðs.

Í 2. mgr. kemur fram, að hlutverk Tryggingarsjóðs skal einnig vera að stuðla almennt að eflingu sparisjóðastarfsemi í landinu og veita sparisjóðunum ýmiss konar aðstoð. Til frekari glöggvunar í þessu efni eru stjórn Tryggingarsjóðs veittar ákveðnar heimildir til ráðstafana á þessu sviði. Sýna þær, að sjóðurinn getur með margvíslegum hætti haft mikla þýðingu fyrir starfsemi sparisjóðanna, ef rétt er á málum haldið.

Að öðru leyti þarfnast þessi grein ekki skýringa.

Um 50. gr.

Þessi grein fjallar um framlög, sem sparisjóðirnir skulu greiða til Tryggingarsjóðs og um ábyrgðir, sem veittar skulu við stofnun sjóðsins, svo að hann geti frá upphafi gegnt meginhlutverki sínu.

Endanlegar tölur um innlán hjó sparisjóðunum í árslok 1977 liggja ekki fyrir, en þau eru áætluð 15.250 millj. kr. Ábyrgðir, sem kveðið er á um í 2. mgr., 0.4% af innlánnum, mundu há nema alls 61 millj. kr. Þótt hér sé ekki um ýkia háa fjárhæð að ræða miðað við bókfært eigið fé sparisjóðanna allra, sem var 745 millj. kr. í árslok

1976, mundi hún nægja til að auka verulega fjárhagslegt öryggi einstakra sparisjóða.

Hér við bætist svo, að samkvæmt 1. mgr. skal hver sparisjóður greiða árlegt framlag til Tryggingarsjóðs fyrstu fimm árin, sem hann starfar, er nemi minnst 0,5% af heildarinnlánsfé um næstu áramót á undan. Sé miðað við innlán í árslok 1977 og ofangreint lágmark yrðu framlög á fyrsta ári um 7,6 millj. kr. og á fyrstu fimm árum starfseminnar mundi Tryggingarsjóður því fá töluvert starfsfé auk áður nefndra ábyrgða. Telja verður því, að sjóðurinn yrði fljótlega allvel í stakk búinn til að gegna meginhlutverki sínu og gæti þá jafnframt hafist handa um önnur verkefni, sem honum eru falin.

Að undanskilinni ofangreindri lágmarksreglu, sem gilda skal í 5 ár fer um árlegt framlag sparisjóðanna til Tryggingarsjóðs eftir ákvörðun aðalfundar að fengnu samþykki viðskiptaráðherra. Með þessu fyrirkomulagi er að því stefnt að skapa hæfilegan sveigjanleika varðandi fjárhagslega uppbyggingu Tryggingarsjóðs. Grundvallarsjónarmiðið í því efni hlýtur að vera það, að sjóðurinn sé ávallt það sterkur að hann geti gegnt því meginhlutverki að tryggja kröfur innstæðueigenda. Þrátt fyrir önnur verkefni sjóðsins er svo á hinn bóginn eðlilegt, að við ákvarðanir um fjárhagslega uppbyggingu hans sé tekið tillit til þess, að sjóðurinn er sjálfseignarstofnun og árleg framlög til hans færast til gjalda á rekstrarreikningi hvers sparisjóðs.

Önnur ákvæði þessarar greinar þarfnast ekki skýringa.

Um 51. gr.

Ekki er ástæða til að lögfasta reglur um ávöxtun fjármuna sjóðsins. Hins vegar er hér sett fram sjálfstöð almenn regla um þetta efni og kveðið á um, að nánari reglur skuli setja í samþykktir sjóðsins.

Um 52. gr.

Hér er fjallað um aðalfundi Tryggingarsjóðs. Atkvæðisréttur miðast við hlutdeild hvers sparisjóðs í heildarinnlánum sparisjóðanna. Til þess að sporna við óeðlilegu valdi einstakra sjóða er sett sú takmörkunaregla, að hver sparisjóður má ekki fara með meira en 1/20 hluta af heildaratkvæðamagni í Tryggingarsjóðnum.

Um 53. gr.

Hér segir, að auk fjögurra stjórnarmanna, sem kjörnir eru á aðalfundi, skuli forstöðumaður bankaeftirlitsins eiga fast sæti í stjórninni.

Nauðsynlegt er að sem nánust samvinna sé milli bankaeftirlitsins og Tryggingarsjóðs innan þeirra marka, sem lög heimila á hverjum tíma. Af þeim sökum verður að telja æskilegt og gagnlegt fyrir báða aðila, að forstöðumaður bankaeftirlitsins sitji í stjórn sjóðsins. Þetta fyrirkomulag er t. d. hjá „Sparebankenes sikringsfond“ í Noregi og hefur reynst vel.

Um 54. gr.

Til að Tryggingarsjóður geti sem best sinnt þeim verkefnum, sem honum eru falin, er nauðsynlegt að stjórn hans fylgist vel með rekstri og fjárhag einstakra sparisjóða. Til að svo megi verða þarf stjórnin að hafa ótvíráðar heimildir til að krefjast upplýsinga frá sparisjóðunum og rannsaka fjárreiður þeirra, ef þurfa þykir. Í 1. mgr. eru ákvæði um þetta efni.

Í 2. mgr. er í þessu sambandi lögð sama þagnarskylda á stjórn og starfsmenn Tryggingarsjóðs og hvílir á starfsmönnum einstakra sparisjóða.

Um 55. og 56. gr.

Þessar greinar þarfnast ekki skýringa.

XII. KAFLI

Um 57. gr.

Almenn ákvæði um starfsemi bankaeftirlitsins er að finna í lögum um Seðla-banka Íslands. Bæði í gildandi sparisjóðalögum og í frumvarpi þessu eru banka-
eftirlitinu falin ýmis sérstök verkefni að því er sparisjóðina varðar. Af þessum
sökum þótti rétt að hafa sérstaka grein um bankaeftirlitið í frumvarpinu, en
ákvæði hennar þarfnast ekki frekari skýringa.

XIII. KAFLI

Um 58. gr.

Hér er fjallað um, hvernig með skuli fara, þegar hag sparisjóðs er þannig
komið, að hann fullnægir ekki eiginfjárákvæðum 37. gr. Eiginfjárákvæði eru í
gildandi lögum eins og áður segir, en hins vegar eru ekki sérstök ákvæði um
hvernig með skuli fara, ef í ljós kemur, að eiginfjárákvæðin eru ekki uppfyllt. Í
24. gr. gildandi laga eru ákvæði á þá lund, að verði sparisjóður fyrir svo miklu
tjóni, að varasjóður hrökkvi ekki til og stjórn sparisjóðs og ábyrgðarmenn eða aðrir
þeir, er að sjóðnum standa leggja ekki fram eða útvega sjóðnum á einhvern hátt
það fé, sem á vantar, að varasjóður geti borið tjónið, skal stjórn sparisjóðs tafar-
laust skýra sparisjóðseftirlitinu frá því. Komi í ljós eða sé ástæða til að ætla, að
tapið, þ. m. t. væntanlegt tap á útistandandi lánnum, nemi öllum varasjóði og þar að
auki 25% af stofnfé eða ábyrgðarfé skal sparisjóðseftirlitið tafarlaust halda fund
með sparisjóðsstjórninni og gera þær ráðstafanir, er það telur nauðsynlegar. Verði
ekki úr bætt innan hæfilegs tíma, skal stöðva rekstur sjóðsins. Ef ákveðið verður,
að sjóðurinn hætti störfum sínum, skal sú ráðstöfun auglýst í Lögbirtingablaði.
Síðan eru ákvæði um töku sparisjóðs til gjaldþrotaskipta, þ. á m. um skipun
tveggja skiptaforstjóra.

Þessi ákvæði 24. gr. gildandi laga, sem að framan hefur verið lýst, ber að
skoða í ljósi og í tengslum við eiginfjárákvæði gildandi laga, sem eru í 13. gr.
þeirra. Þau ákvæði eru um margt sérstæð og er að þeim vikið í athugasemdum við
37. gr. frumvarpsins.

Ákvæði þessarar greinar verður þannig að skoða í ljósi hinna breyttu eigin-
fjárákvæða, sem lagt er til í 37. gr., að tekin verði upp. Hér eru reglur um þá máls-
meðferð, sem nota skal, þegar út af eiginfjárákvæðum 37. gr. er brugðið og mælt
fyrir um þau úrræði, sem grípa má eða grípa skal til. Einstök ákvæði greinarinnar
þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 59. gr.

Þessi grein, sem er nýmæli, veitir ráðherra virk úrræði til að tryggja, að
rekstur sparisjóðs sé í samræmi við lög og samþykktir. Ráðherra er heimilt en
ekki skylt að beita þeim úrræðum, sem um er fjallað í þessari grein.

Ef ráðherra telur, að stjórn sparisjóðs eða aðrir þeir, sem fyrir rekstri hans
standa ræki ekki störf sín í samræmi við ákvæði laganna eða samþykktta sjóðs-
ins eða reksturinn sé með öðrum hætti ekki í samræmi við lög eða samþykktir,
getur hann stöðvað starfsemi sparisjóðs um stundarsakir. Beiti ráðherra þessari
heimild, er næsta skrefið að fela bankaeftirlitinu og Tryggingarsjóði sparisjóða að
rannsaka það, sem ábótavant er talið vera. Því næst getur ráðherra, að fengnum
tillögum þessara stofnana, afturkallað staðfestingu á samþykktum sparisjóðs,
enda hafi málum ekki verið komið í rétt horf innan frests, sem í því skyni hefur
verið veittur. Afturköllun staðfestingar á samþykktum er afdrifarík ákvörðun,
því að hún þýðir, að sparisjóðurinn verður tekinn til skiptameðferðar samkvæmt
61. gr.

Um 60. gr.

Í þessari grein er fjallað um frjáls sparisjóðsslit, þ. e. a. s. þegar þau atvik liggja ekki fyrir, sem um ræðir í 58. og 59. gr. og knýja fram slit sparisjóðs. Um hliðstætt efni er fjallað í 4. mgr. 24. gr. gildandi laga, eins og þeim var breytt með lögum nr. 22/1944. Þar segir, að óski eigendur eða ábyrgðarmenn sparisjóðs á aðalfundi sparisjóðs að leggja hann niður án þess að um gjaldþrot sé að ræða skuli þeir leita samþykkis þess ráðherra, er fer með bankamál.

Hér er eins og áður gert ráð fyrir, að ákvörðun um slit sparisjóðs sé á valdi fundar sparisjóðsaðilanna. Sú breyting er þó gerð hér, að ekki er þess krafist, að aðalfundur fjalli um slíka ákvörðun, heldur verði einnig heimilt að ákveða slit sparisjóðs á aukafundi hans.

Slit sparisjóðs geta orðið vegna eftirtaldrá atvika:

- a) Skýlt sé að slíta sjóðnum, sbr. ákvæði 58. og 59. gr.
- b) Frjáls slit sparisjóðs samkvæmt ákvörðun aðalfundar eða aukafundar án þess að nokkur taki við rekstri sjóðsins. Hér er því átt við full slit.
- c) Slit sparisjóðs með þeim hætti, að hann rennur saman við starfandi innlánsstofnun, sem þannig yfirtekur hann eða sameining með þeim hætti að úr sparisjóðnum og annarri eða öðrum innlánsstofnunum er mynduð ný innlánsstofnun, nýr lögáðili, sem tekur við öllum eignum þeirra og skuldum en þær sjálfar eru lagðar niður.

Um slíka sameiningu og samruna er sérstaklega fjallað í 63. gr., en eins og fram kemur í þessari grein, á sú grein ekki við, þegar um yfirtöku er að ræða.

Reglur þessarar greinar eiga við, þegar slitin fara fram með þeim hætti, sem greinir í b) lið hér að framan. Það nýmæli er í greininni, að ráðherra ber, áður en hann ákveður, hvort slit skuli samþykkt, að leita umsagnar bankaeftirlitsins og viðkomandi bæjarstjórnar eða sýslunefndar. Ástæðna fyrir afskiptum bæjarstjórna og sýslunefnda af málefnum sparisjóða hefur áður verið getið.

Skiptameðferð við full slit fer eftir ákvæðum 61. gr. Ráðherra þarf að samþykkja fjárhagslegt uppgjör við yfirtöku, sbr. og 63. gr., að fenginni umsögn bankaeftirlitsins og stjórnar Tryggingarsjóðs sparisjóða.

Um 61. gr.

Hér er mælt fyrir um skiptameðferð á búi sparisjóðs. Gilda um þetta sömu reglur, hvort sem skýlt er að slíta sparisjóði, sbr. 58. og 59. gr., eða um frjáls slit er að ræða, sbr. 60. gr. Sérreglur eru um sameiningu í 63. gr. Ekki er gert ráð fyrir, að unnt verði að taka bú sparisjóðs til gjaldþrotaskipta eftir almennum lögum um gjaldþrotaskipti, sbr. 62. gr.

Í 24. gr. gildandi laga eru sérstakar reglur um skiptameðferðina eftir því hvort um skyldu til slíta er að ræða eða frjáls slit. Að því er vikið að nokkru í athugasemdum við 58. og 60. gr. Sé um frjáls slit að ræða, skal samkvæmt gildandi lögum kjósa á aðalfundi tvo skilaneftarmenn til þess að ljúka reikningsuppgjöri sjóðsins. Skilaneftarmenn skulu löggiltir af ráðherra. Þeir geta gefið út innköllun til skuldheimtumanna sjóðsins, þ. m. t. innstæðueigenda. Skiptagerð skal senda sparisjóðs(banka)eftirliti. Frekari ákvæði eru ekki um störf þeirra.

Hér eru settar skýrari reglur um skiptameðferðina, sem gilda skulu bæði í þeim tilfellum, þegar skýlt er að slíta sparisjóði og þegar um frjáls slit er að ræða, eins og áður segir. Ráðherra skal skipa þrjú skilaneftarmenn. Kveðið er á um, að skýlt sé að hirta innköllun. Í 2. mgr. eru settar reglur um uppgjör. Þegar skuldir hafa verið greiddar, skal greiða stofnfjáreigendum af eftirstöðvum eigna eignarhlut þeirra, þ. e. a. s. stofnfé og séreignarsjóð. Þessi ákvæði um endurgreiðslu stofnfjárins eru nýmæli og hefur áður verið að þeim vikið, sbr. t. d. athugasemdir við 1. og 15. gr. Í 28. gr. gildandi laga er ákvæði á þá lund, að leggjst sparisjóður niður og engin ákvæði eru í samþykktum hans um, hvernig fara skuli um eigur hans, gefur hlutaðeigandi sýslunefnd eða bæjarstjórn ákveðið, að fengnum tillögum

þeirra manna, sem síðast voru í stjórn sjóðsins, að eignunum skuli varið til almenningsþarfa. Ekki er í gildandi lögum sérstök heimild til endurgreiðslu innborgaðs stofnfjár af eftirstöðvum eigna til sparisjóðsaðila.

Samkvæmt h) lið 2. mgr. 6. gr. þessa frumvarps skulu vera í samþykktum ákvæði um slit sparisjóðs og ráðstöfun eigin fjár í því sambandi. Því er heimilt að ráðstafa til greiðslu eignarhluta stofnfjáreigenda samkvæmt þessari grein eins og áður segir, en því, sem þá er eftir, skal ráðstafað í samræmi við ákvæði samþykktu sparisjóðsins, þó er ekki heimilt að ráðstafa eftirstöðvunum til sparisjóðsaðila. Þessi ákvæði um ráðstöfun eigna við slit minna einkum á skyldleika sparisjóða við sjálfseignarstofnanir.

Um 62. gr.

Hér er mælt fyrir um, að bú sparisjóðs verði ekki tekið til gjaldþrotaskipta eftir almennum lögum um gjaldþrotaskipti. Rekstur sparisjóða sem annarra innlánsstofnana er þess eðlis, að nauðsynlegt er talið, að hafa sérstakt opinbert eftirlit með honum. Margvíslegar reglur eru settar til að tryggja sem heilbrigðastan rekstur þeirra, þ. á m. um lausafjár- og eiginfjárstöðu. Ef út af þessum reglum er brugðið, kemur til sérstakrar málsmeðferðar og úrræða, sbr. einkum 58.—59. gr. og 61. gr. frumvarpsins. Reglur almennrar gjaldþrotaskiptalöggjafar eiga því ekki við og væru reyndar einar sér alveg ófullnægjandi, þar sem keppa þarf að því að taka í taumana sem fyrst, áður en í algert óefni er komið í rekstri sparisjóðs og að því er stefnt með ákvæðum frumvarpsins.

XIV. KAFLI

Um 63. gr.

Ákvæði þessarar greinar um sameiningu sparisjóða eru nýmæli. Hér er raunar um að ræða sérstaka tegund slita sparisjóðs. Ástæðan til þess, að rétt þykir að setja sérreglur um þetta, er að slit með þessum hætti eru nokkuð sérstaks eðlis, þar sem starfsemi sparisjóðs heldur áfram, þótt hann hætti að vera til sem sjálfstæður lögaðili.

Einstök ákvæði greinarinnar þarfnast ekki sérstakra skýringa.

XV. KAFLI

Um 64.—65. gr.

Greinar þessar þarfnast ekki sérstakra skýringa.

XVI. KAFLI

Um 66. gr.

Samkvæmt 27. gr. gildandi laga um sparisjóði skulu sparisjóðirnir undanþegnir tekjuskatti, eignarskatti og útsvari. Ákvæði greinarinnar eru í samræmi við þær reglur, sem lagt er til í frumvörpum og frumvarpsdrögum til laga um viðskiptabankana, að gildi um þá í þessum efnum. Ákvæði í þessum frumvörpum eru lítt breytt frá þeim reglum, sem nú gilda um skattfrelsi viðskiptabankanna, bæði ríkisviðskiptabanka og hlutafélagsbanka samkvæmt lögum um þessar stofnanir.

Hér er því gert ráð fyrir, að reglur um þessi sérréttindi innlánsstofnana verði samræmd, enda er almennt stefnt að sem mestri samræmingu í löggjöf fyrir innlánsstofnanir við endurskoðun hennar nú, eins og áður hefur komið fram.

Um 67. gr.

Sérstök ákvæði um þagnarskyldu eru ekki í gildandi lögum. Lagt er til hér, að úr þessu verði bætt og settar reglur um þagnarskyldu, sem eru alveg hliðstæðar samsvarandi ákvæðum í frumvörpum og frumvarpsdrögum til laga um viðskiptabankana.

Um 68. gr.

Hliðstætt ákvæði er ekki í gildandi lögum. Viðskiptabankarnir njóta þess hagræðis, sem hér um ræðir samkvæmt gildandi löggjöf um þá og er gert ráð fyrir, að það haldist í frumvörpum til laga um þá, bæði ríkisviðskipta- og hlutafélagsbanka. Rétt þykir, að sparisjóðirnir njóti einnig þessa hagræðis.

Um 69. gr.

Ekki þykir ástæða til að láta líða langan tíma, þar til lögin koma til framkvæmda.

Ákvæði til bráðabirgða.

1. Hér er veitt heimild til þess að endurmeta stofnfé í starfandi sparisjóðum innan þröngra takmarkana. Kom fram ósk frá Sambandi ísl. sparisjóða um heimild af þessu tagi. Þessar reglur ná að sjálfsögðu aðeins til þeirra sparisjóða, sem nú starfa með innborguðu stofnfé, en slíkir sjóðir eru ekki margir. Endurmatsreglur þessar skýra sig að öðru leyti sjálfar.
2. Hér er sparisjóðunum gefinn hæfilegur frestur til að samræma samþykktir sínar og starfsemi ákvæðum laganna.